

MAAELUMINISTEERIUM

KÄSKKIRI

13.05.2019 nr 80

Dokumendi „Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2019-2023“ kinnitamine

Käskkiri kehtestatakse taimekaitseseaduse § 79³ lõike 3 alusel.

1. Kinnitan „Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2019-2023“ (Lisa).
2. Avaldada „Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2019-2023“ ministeeriumi veebilehel.

Saata: kantsler, asekanterid, osakonnad, Põllumajandusamet, Eesti Taimekasvatuse Instituut, Eesti Maaülikool, Põllumajandusuuringute Keskus, Veterinaar- ja Toiduamet.

(allkirjastatud digitaalselt)

Mart Järvik

Maaeluminister

Kinnitatud maaeluministri 13 mai
2019.a käskkirjaga nr 80
„Taimekaitsevahendite säästva
kasutamise tegevuskava aastateks
2019-2023“ (Lisa)

Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava 2019–2023

Sisukord

Kasutatud lühendid.....	3
Peamised mõisted.....	3
Sissejuhatus.....	6
1 Õiguslik alus ja seos teiste arengudokumentidega.....	6
1.1 Taimekaitseseadus.....	8
1.2 Seotud strateegilised dokumendid.....	9
2 Tegevuskava eesmärgid.....	12
2.1 Mõõdikud.....	12
3 I tegevusvaldkond: teadlikkuse tõstmine, koolitus ja nõustamine.....	14
3.1 Alavaldkond: teadlikkuse tõstmine.....	14
3.1.1 Hetkeolukord.....	14
3.1.2 Eesmärgid.....	16
3.1.3 Perioodi 2019–2023 tegevused.....	16
3.2 Alavaldkond: koolitus ja nõustamine.....	16
3.2.1 Hetkeolukord.....	16
3.2.2 Eesmärgid.....	18
3.2.3 Perioodi 2019–2023 tegevused.....	18
4 II tegevusvaldkond: taimekaitsevahendite turustamine ja säästev kasutamine.....	19
4.1 Alavaldkond: taimekaitsevahendite turustamine.....	19
4.1.1 Hetkeolukord.....	19
4.1.2 Eesmärgid.....	22
4.1.3 Perioodi 2019–2023 tegevused.....	23
4.2 Alavaldkond: taimekaitsevahendite säästev kasutamine.....	23
4.2.1 Hetkeolukord.....	23
4.2.2 Eesmärgid.....	33
4.2.3 Perioodi 2019–2023 tegevused.....	34
5 III tegevusvaldkond: seadmed ja seadmete tehniline kontroll.....	35
5.1 Hetkeolukord.....	35
5.2 Eesmärgid.....	37
5.3 Perioodi 2019–2023 tegevused.....	38
6 Tegevuskava rakendamine, eesmärkide saavutamise hindamine.....	39
6.1 Nõukogu peamised ülesanded ja töökord.....	39
Lisa 1. Tegevuskava tegevuste koondülevaade.....	40
Lisa 2. Mõõdikud tegevuskava eesmärkide hindamiseks.....	43

Kasutatud lühendid

CEN	Euroopa Standardimiskomitee
EFSA	Euroopa Toiduohutusamet
EKUK	Eesti Keskkonnauuringute Keskus
EL	Euroopa Liit
EMÜ	Eesti Maaülikool
ETKI	Eesti Taimikasvatuse Instituut
ITK	integreeritud taimekaitse
KAUR	Keskkonnaagentuur
MEM	Maaeluministerium
MES	Maaelu Edendamise Sihtasutus
MRL	jäägi maksimaalne lubatud kogus toidus (inglise <i>maximum residue level</i>)
NTA	nitraaditundlik ala
PMA	Põllumajandusamet
PMK	Põllumajandusuuringute Keskus
RASFF	toidu ja sööda kiirhoiatussüsteem
TI	Tööinspeksioon
VTA	Veterinaar- ja Toiduamet
ÜPP	Euroopa Liidu ühine põllumajanduspoliitika

Peamised mõisted

Integreeritud taimekaitse (ITK) – kasutatavate taimekaitseabinõude kaalumise ning sellele järgnev kahjulike organismide populatsioonide arengut tõkestavate sobivate meetmete integreerimine selliselt, et taimekaitsevahendi ja muude abinõude kasutamine püsiks majanduslikult ja ökoloogiliselt põhjendatud tasemel ning oht inimese tervisele ja keskkonnale oleks vähendatud või viidud miinimumini (taimekaitseseadus¹).

Kemikaalivabad meetodid – alternatiivsed meetodid, mida kasutatakse taimekaitseks ja taimekahjustajate tõrjeks ning mis põhinevad agrotehnilistel võtetel, või füüsilised, mehhaanilised

¹ Taimekaitseseadus (21.04.2004). Riigi Teataja. Kasutatud 18.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122017028?leiaKehtiv>

või bioloogilised taimekahjustajate tõrjemeetodid (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ²).

Nõustaja – isik, kes on omandanud vastavad teadmised ning oma kutsetegevuse või äriteenuse raames annab taimekahjustajate tõrje ja pestitsiidide ohutu kasutamise alast nõu, sh isik, kellele on antud konsulendi kutse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ; taimekaitseseadus).

Pestitsiid – a) taimekaitsevahend vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1107/2009³ määratlusele; b) biotsiid vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 528/2012⁴ määratlusele.

Pestitsiidide jäägid – jäägid, sealhulgas taimekaitsevahendites praegu kasutatavad või varem kasutatud toimeained, toimeainete metaboliidid ja/või lagunemis- või reaktsioonisaadused, sealhulgas eelkõige jäägid, mille esinemine võib tuleneda toimeainete kasutamisest taimekaitses, veterinaarmeditsiinis või biotsiidina (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 396/2005⁵).

Professionaalne kasutaja – isik, eelkõige füüsilisest isikust ettevõtja või tema ettevõtte töötaja ning sellisel tegevusalal tegutseva juriidilise isiku juhatuse liige, juriidilist isikut juhtima õigustatud muu isik või ettevõtte töötaja, kes oma majandus- ja kutsetegevuses kasutab taimekaitsevahendit, ostab seda ning otsustab selle valiku ja kasutamise üle (taimekaitseseadus).

Taimekaitseseade – taimekaitsevahendi kasutamiseks ettenähtud seade, sealhulgas selle tõhusaks toimimiseks esmatähtis osa nagu pihusti, manomeeter, filter, sõel ja paagi puhastusseade (taimekaitseseadus).

Taimekaitsevahend – toode, mis on ette nähtud järgmiseks kasutusalaks:

- taimede või taimsete saaduste kaitsmine kõigi kahjulike organismide eest või selliste organismide mõju tõkestamine, välja arvatud juhul, kui neid vahendeid kasutatakse peamiselt hügieenilistel põhjustel, mitte taimede või taimsete saaduste kaitsmiseks;
- taimede eluprotsessi mõjutamine, näiteks nende kasvu mõjutavad ained, mis ei ole toitained;
- taimsete saaduste säilitamine niivõrd, kuivõrd need ained või vahendid ei kuulu säilitusaineid käsitlevate ühenduse erisätete reguleerimisalasse;
- ebasoovitavate taimede või taimeosade (välja arvatud vetikate) hävitamine, välja arvatud juhul, kui tooteid kasutatakse pinnasel või vees taimede kaitsmiseks;

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse tegevusraamistik pestitsiidide säästva kasutamise saavutamiseks (21.10.2009). EUR-Lex. Kasutatud 25.10.2009, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32009L0128>

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1107/2009, taimekaitsevahendite turulelaskmise ja nõukogu direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (22.10.2009). EUR-Lex. Kasutatud 9.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32009R1107>

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 528/2012, milles käsitletakse biotsiidide turul kättesaadavaks tegemist ja kasutamist EMPs kohaldatav tekst (22.05.2012). EUR-Lex. Kasutatud 29.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32012R0528>

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 396/2005, taimses ja loomses toidus ja söödas või nende pinnal esinevate pestitsiidide jääkide piirnormide ja nõukogu direktiivi 91/414/EMÜ muutmise kohta (EMPs kohaldatav tekst) (23.02.2005). EUR-Lex. Kasutatud 01.11.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32005R0396>

- ebasoovitavate taimede (välja arvatud vetikate) kasvu kontrollimine või takistamine, välja arvatud juhul, kui tooteid kasutatakse pinnasel või vees taimede kaitsmiseks (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1107/2009).

Taimekaitsevahendi luba – haldusakt, millega liikmesriigi pädev asutus lubab taimekaitsevahendi asjaomase liikmesriigi territooriumil turule lasta (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1107/2009).

Turulelaskmine – taimekaitsevahendi valdamine ühenduse territooriumil müümise eesmärgil, kaasa arvatud müügiks või muul viisil tasuta või tasu eest üleandmiseks pakkumine, samuti selle müük, levitamine või muul viisil üleandmine, aga mitte tagastamine eelmisele müüjale. Vabasse ringlusse laskmine ühenduse territooriumil on samaväärne turulelaskmisega Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1107/2009 tähenduses.

Turustaja – füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas hulgimüüja, jaemüüja, edasimüüja ja tarnija, kes laseb taimekaitsevahendi turule (taimekaitseeadus).

Õhust pritsimine – pestitsiididega töötlemine õhusõidukilt (lennuk või helikopter) (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ).

Sissejuhatus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2009/128/EÜ⁶ on ette nähtud rida meetmeid, et jõuda Euroopa Liidus (EL) pestitsiidide⁷ säästva kasutamiseni, vähendades pestitsiidide kasutamisest inimeste tervisele ja keskkonnale tulenevaid riske ja mõjusid ning edendades integreeritud taimekaitse (ITK) ja alternatiivsete lähenemisviiside või võtete (näiteks pestitsiidide kemikaalivabade alternatiivide) kasutamist, et vähendada sõltuvust taimekaitsevahendite kasutamisest. Direktiivi kohaselt on liikmesriikidel kohustus koostada sellekohane riiklik tegevuskava. Direktiiv on üle võetud taimekaitseseadusega.

Eesti esimene temaatiline tegevuskava, "Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017"⁸ kinnitati põllumajandusministri 28.02.2013 käskkirjaga nr 57. Tegevuskavaga samal ajal kinnitati selle rakendusplaan aastateks 2013–2017⁹, millega nähti alavaldkondade kaupa ette konkreetsed tegevused. Tegevuskava ja selle rakendusplaani täitmisest annab ülevaate 2018. aastal koostatud "'Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017" ülevaade"¹⁰. Direktiivi 2009/128/EÜ kohaselt tuleb riiklikud tegevuskavad vähemalt iga viie aasta tagant läbi vaadata ja uuendada.

Käesolev, aastate 2019–2023 tegevuskava aitab seniseid õiguslikult reguleeritud tegevusi paremini teostada ning edasi arendada. Hetkeolukorra kirjeldustest nähtuvate kitsaskohtade, uuringute kokkuvõtete ja eelmise perioodi tegevuskava tulemuste analüüsi põhjal jätkatakse vajadusel eelnevate tegevustega ning plaanitakse uusi tegevusi.

Tegevuskava koostajad ja täitjad on lisaks Maaeluministeeriumile (MEM) veel Põllumajandusamet (PMA), Eesti Taimekasvatuse Instituut (ETKI) ja Eesti Maaülikool (EMÜ). Tegevuskava kooskõlastamine ja avalik konsultatsioon¹¹ toimus eelnõude infosüsteemi kaudu, lisaks tutvustati tegevuskava kavandit avalikel aruteludel ning konsulteeriti suure hulga huvirühmade, organisatsioonide ning ekspertidega.

1 Õiguslik alus ja seos teiste arengudokumentidega

Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusega 1600/2002/EÜ vastu võetud kuuenda keskkonnavalase tegevusprogrammiga pandi Euroopa Komisjonile kohustus koostada iga programmi valdkonna kohta temaatiline strateegia. Pestitsiidide säästva kasutamise temaatilise strateegia

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse tegevusraamistik pestitsiidide säästva kasutamise saavutamiseks (21.10.2009). EUR-Lex. Kasutatud 25.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32009L0128>

⁷ Kuigi direktiivis kasutatakse läbivalt mõistet „pestitsiidid“, keskendutakse direktiivi rakendamisel esialgu ainult taimekaitsevahenditele. Seetõttu käsitleb ka käesolev tegevuskava vaid taimekaitsevahendeid.

⁸ Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017 (2013). Kasutatud 28.09.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/tegevuskava-taimekaitsevahendid-2013.pdf>

⁹ Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava rakendusplaan aastateks 2013–2017 (2013). Kasutatud 28.09.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/tegevuskava-taimekaitsevahendid-2013-rakendus.pdf>

¹⁰ Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017 ülevaade (2018). Kasutatud 28.09.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/tegevuskava-taimekaitsevahendid-2013-ulevaade-2018.pdf>

¹¹ Avaliku konsultatsiooni käigus tehtud ettepanekud on leitavad ka MEMi kodulehelt. Kasutatud 10.04.2019, <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/taimekasvatus/taimekaitse>

üldeesmärgiks on, vastavalt otsuse 1600/2002/EÜ artiklile 7, vähendada pestitsiidide mõju inimeste tervisele ja keskkonnale; lisaks soovitakse jõuda pestitsiidide säästvama kasutamiseni ning vähendada märgatavalt pestitsiidide kasutamist ja neist tulenevaid riske vastavuses taimekahjustajate tõrje vajaliku tasemega.

Temaatilise strateegia mõjude hindamise tulemuste põhjal peeti uute õigusaktide kehtestamist kõnealuse strateegia meetmete kõige tõhusamaks viisiks. Sellest tulenevalt võeti 2009. aastal vastu järgmised õigusaktid:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1107/2009, 21. oktoober 2009, taimekaitsevahendite turulelaskmise ja nõukogu direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ, 21. oktoober 2009, millega kehtestatakse ühenduse tegevusraamistik pestitsiidide säästva kasutamise saavutamiseks;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/127/EÜ, 21. oktoober 2009, millega muudetakse direktiivi 2006/42/EÜ seoses pestitsiidide töötlemise masinatega;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1185/2009, 25. november 2009, mis käsitleb pestitsiidide statistikat.

Hetkel kehtib ELis seitsmes keskkonnalane tegevusprogramm kuni aastani 2020, mis samuti peab oluliseks, et taimekaitsevahendite kasutamine ei kahjustaks inimeste tervist ega avaldaks keskkonnale soovimatut mõju ning, et neid kasutatakse säästvalt.

Selleks et kaitsta liidu kodanikke keskkonnaga seotud surve ning nende tervist ja heaolu ähvardavate riskide eest, tuleb jälgida biotsiidide ja taimekaitsevahendite säästvat kasutamist reguleerivate liidu õigusaktide rakendamist ning vajaduse korral nende sätted läbi vaadata ja ajakohastada vastavalt värskeimatele teadussaavutustele.

Direktiivi 2009/128/EÜ preambuli lõike 5 kohaselt peaksid liikmesriigid kasutama riiklikke tegevuskavasid, et kehtestada pestitsiidide kasutamisest inimeste tervisele ja keskkonnale tulenevate riskide ja mõjude vähendamise koguselised sihid, eesmärgid, meetmed, ajakavad ja näitajad, ning soodustada integreeritud kahjuritõrje ja alternatiivsete lähenemisviiside või võtete väljatöötamist ja kasutuselevõtmist, et vähendada sõltuvust pestitsiidide kasutamisest. Samuti peaksid liikmesriigid kontrollima nende taimekaitsevahendite kasutust, mis sisaldavad erilist muret valmistavaid toimeaineid, ning kehtestama ajakavad ja eesmärgid nende kasutamise vähendamiseks, eriti kui see on asjakohane vahend riskide vähendamise eesmärkide saavutamiseks.

Direktiivis on sätestatud meetmed, mida liikmesriikide tegevuskavad peavad sisaldama. Peamised meetmed on seotud kasutajate, nõustajate ja turustajate koolitamisega, pestitsiididega töötlemise seadmete tehnilise kontrolliga, õhust pritsimise keelustamisega, tundlikel aladel pestitsiidide kasutamise piiramisega ning pestitsiididega kaasnevatest riskidest teavitamise ja sellekohase teadlikkuse suurendamisega. Riiklikes tegevuskavades kirjeldatakse, kuidas meetmeid direktiivi eesmärkide saavutamiseks rakendatakse.

Euroopa Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule liikmesriikide riiklike tegevuskavade ja pestitsiidide säästvat kasutamist käsitleva direktiivi 2009/128/EÜ rakendamisel

tehtud edusammude kohta¹² märgib, et paljudes valdkondades on liikmesriikide kavades puudujääke. Komisjon leidis kokkuvõtteks, et eelkõige tuleb kehtestada konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid ja näitajad pestitsiidide kasutamisest tulenevate riskide ja mõjude vähendamise pikemaajalise tegevuskava jaoks ning edusamme peaks olema võimalik pidevalt jälgida ja tegevuskava vajaduse korral kohandada. Käesolevas tegevuskavas on pööratud olulist tähelepanu Euroopa Komisjoni mainitud puudujääkide kõrvaldamisele.

Tegevuskava koostatakse taimekaitseseaduse § 79³ alusel, mis sätestab, et Maaeluministerium koostab taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava, milles määratakse kindlaks inimese tervisele ning keskkonnale taimekaitsevahendi kasutamisest tuleneva ohu ja mõju vähendamiseks kasutatavad abinõud ja nende rakendamise ajakava ning millega soodustatakse ITK põhimõtete ja muude abinõude väljatöötamist ja kasutusele võtmist.

1.1 Taimekaitseseadus

Eesti esimene taimekaitseseadus võeti Riigikogus vastu 1994. aastal ja seejärel koostati ka selle rakendusaktid, mis esmakordselt reguleerisid maakasutajate kohustusi taimekaitsetööde tegemisel ja keemiliste taimekaitsevahendite kasutamisel ning olid üheks abinõuks taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevate riskide vähendamisel. Taimekaitse valdkonna õigusakte on muudetud mitmel korral, suuremad muudatused tehti aastatel 2000 ja 2004. Ulatuslikumad muudatused tehti aastal 2004 ning need olid enamasti tingitud vajadusest harmoneerida Eesti õigusaktid ELi õigusaktidega, sh Euroopa Liidu Nõukogu direktiiviga 91/414/EMÜ taimekaitsevahendite turuleviimise kohta¹³. Viimati tehti ulatuslikumaid muudatusi 2011. aastal, kui muudeti taimekaitseseadust, et viia see kooskõlla määrusega (EÜ) nr 1107/2009 ja direktiiviga 2009/128/EÜ.

Taimekaitseseadust ja selle rakendusakte on muudetud direktiiviga 2009/128/EÜ kooskõlla viimiseks järgmiselt.

1. Taimekaitsevahendite turustajate ja kasutajate koolitus – täpsustati taimekaitsekoolituse korraldamise põhimõtteid, nähti ette eri sihtrühmadele erinevate koolitusprogrammide koostamise võimalus, kehtestati taimekaitsetunnistuste tühistamise kord, nõustajate koolituse läbimise kohustus ning täiendatud koolitusteamade loetelu.
2. Taimekaitsevahendite turustamise suhtes kehtivad nõuded – täpsustati taimekaitsevahendite turustamisel selle ostjale edastatava teabe üksikasju ning lisati uus piirang, mille kohaselt määrab PMA mürgiseks, väga mürgiseks, kantserogeenseks, mutageenseks või reproduktiivtoksiliseks klassifitseeritud taimekaitsevahendite turule lubamisel kasutajarühmaks üksnes professionaalse kasutaja ja seetõttu puudub kodukasutajal sellistele toodetele ligipääs.
3. Teavitamine ja teadlikkuse tõstmine – kehtestati avalikkuse teadlikkuse parandamist käsitlev regulatsioon.

¹²Euroopa Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule liikmesriikide riiklike tegevuskavade ja pestitsiidide säästvat kasutamist käsitleva direktiivi 2009/128/EÜ rakendamisel tehtud edusammude kohta (10.10.2017). EUR-Lex. Kasutatud 15.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX:52017DC0587>

¹³ Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 91/414/EMÜ taimekaitsevahendite turuleviimise kohta (15.07.1991). EUR-Lex. Kasutatud 8.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:31991L0414>

4. Kasutatavate seadmete tehniline kontroll – täpsustati taimekaitseseadme mõistet, mille tulemusena pikenes tehnilise kontrolli kohustuse alla kuuluvate seadmetüüpide loetelu; ajavahemik kontrollide vahel jäi samaks, kuid udustite ja seemnete töötlemise seadmetele kehtestati erandina pikem kontrollide vaheline ajavahemik. Kasutusel olnud taimekaitseseadmed, mis seni ei pidanud kohustuslikku kontrolli läbima ja mille suhtes ei kehtestatud erandit, pidid läbima tehnilise kontrolli enne 26.11.2016. a.
5. Õhust pritsimine – üldine õhust pritsimise keeld jäi kehtima ja erandeid ei võimaldata ka edaspidi.
6. Taimekaitsevahendite kasutamise erimeetmed või nende kasutamise vähendamine konkreetsetes piirkondades – lisaks senistele taimekaitsevahendite kasutamise nõuetele kehtestati taimekaitsetööde tegemisele piirang avalikult kasutataval aladel ning lisati kohustus eelistada seal madala riskiastmega taimekaitsevahendeid ja bioloogilise tõrje meetodeid; teistele taimekaitsevahendite kasutamise piirangutele lisati viited asjakohastele riiklikele õigusaktidele.
7. Taimekaitsevahendite käitlemine ja ladustamine ning pakendite ja kasutamisest järelejäänud taimekaitsevahendite käitlemine – kõik taimekaitsevahendite kasutamise etapid (ostmisest kuni pakendite ja jääkide käitlemiseni) on reguleeritud, lisati viited asjakohastele riiklikele õigusaktidele.
8. Integreeritud taimekaitse (ITK) – ITK põhimõtete soovituslik rakendamine muudeti kohustuseks, seega pidid kõik professionaalsed kasutajad hakkama ITK üldpõhimõtteid rakendama alates 01.01.2014. a, rakendusaktiga täpsustati ITK rakendamise tingimused ja viis.

1.2 Seotud strateegilised dokumendid

Tegevuskava eesmärgid on seotud peamiselt järgmiste riiklike arengu- ja tegevuskavadega ning muude strateegiliste dokumentidega.

1.2.1 Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“¹⁴

Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ üks eesmärke on vältida soovimatut mõju keskkonnale; see kattub ka taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava ühe eesmärgiga.

1.2.2 Eesti maaelu arengukava 2014–2020¹⁵

Lisaks taimekaitseseaduses sätestatud nõuetele soodustatakse Eesti maaelu arengukava 2014–2020 põllumajanduslike keskkonnatoetustega keskkonnasäästlike tootmisvõtteid.

1.2.3 Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030¹⁶ (väljatöötamisel)

Arengukava koostamise eesmärk on aidata kaasa Eesti põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse ja toidutööstuse arengule ja konkurentsivõime kasvule, maa- ja rannapiirkondade tasakaalustatud

¹⁴ Üleriigilise planeering „Eesti 2030+“ (2012). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.rahandusministeerium.ee/et/ruumiline-planeerimine>

¹⁵ Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (2014). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.agri.ee/mak-2014-2020>

¹⁶ Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (väljatöötamisel). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.agri.ee/et/pollumajanduse-ja-kalanduse-valdkonna-arengukava-aastani-2030>

arengule, taimede ja loomade hea tervise hoidmisele, toiduohutuse tagamisele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele.

1.2.4 Eesti põllumajandus-, toidu- ja kalamajandusteaduse ning teadmussiirde arengukava aastateks 2015–2021¹⁷

Arengukava on raamdokument, mis annab suunad Maaeluministeeriumi valitsemisala põllumajandus-, toidu- ja kalamajandusteaduse arenguks vajalike meetmete planeerimiseks ja koordineerimiseks. Keskendutakse elukvaliteedi parandamisele ning keskkonna kestlikkuse tagamisele põllumajandusteaduse arendamise ja teadustöö rakendamise kaudu.

1.2.5 Eesti seemnemajanduse arengukava aastateks 2014–2020¹⁸

Eesti seemnemajanduse arengukava üks eesmärgi on suurendada sertifitseeritud seemne ja paljundusmaterjali ning Eesti tingimustesse sobivate ja siin levivate taimekahjustajate suhtes vastupanuvõimeliste sortide kasutamise osatähtsust. See põhimõte kuulub ITK üldpõhimõtete hulka ja taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskavas on plaanitud ka ITKga seotud tegevusi.

1.2.6 Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2014–2020¹⁹

Taimekaitsevahendite säästva kasutamise direktiiv kohustab liikmesriike edendama vähese taimekaitsevahendite kasutamisega põllumajandustootmist (sh mahepõllumajandust).

1.2.7 Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“²⁰

Säästev areng on sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna pikaajaline sidus ja kooskõlaline arendamine, mille eesmärk on tagada inimestele kõrge elukvaliteet ning turvaline ja puhas elukeskkond nii täna kui ka tulevikus.

1.2.8 Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030²¹

Keskkonnastrateegia määrab kindlaks pikaajalised arengusuunad kogu elukeskkonna hea seisundi hoidmiseks.

1.2.9 Kliimapoliitika põhialused aastani 2050

Kliimapoliitika põhialustega on kokku lepitud Eesti kliimapoliitika pikaajalises visioonis, valdkondlikes ja kogu majandust hõlmavates poliitikasuundades, mis seavad selge teekonna aastani 2050 kliimamuutuste leevendamiseks ehk kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ning ühtlasi kliimamuutuste mõjudega kohanemiseks. Kliimamuutuste horisontaalse, pea kõiki majandusvaldkondi hõlmava mõõtme tõttu tuleb arengudokumendis seatud poliitikasuundadest

¹⁷ Eesti põllumajandus-, toidu- ja kalamajandusteaduse ning teadmussiirde arengukava aastateks 2015–2021 (2015). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/arengukava-teadmussiire-2015-2021.pdf>

¹⁸ Eesti seemnemajanduse arengukava aastateks 2014–2020 (2014). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/arengukava-seemnemajandus-2014-2020.pdf>

¹⁹ Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2014–2020 (2014). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.agri.ee/et/eesti-mahepollumajanduse-arengukava-aastateks-2014-2020>

²⁰ Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“ (2005). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/940717>

²¹ Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 (2007). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/12793848>

lähtuda asjakohaste riiklike strateegiliste arengudokumentide koostamisel ja uuendamisel. Kõige vahetumalt mõjutavad kliimapoliitika põhialused energiamajanduse, sealhulgas nii transpordi, põllumajanduse, metsanduse kui ka jäätmemajanduse, valdkondade planeerimist ja arendamist.

1.2.10 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030

Kliimamuutustega kohanemise arengukava strateegiliseks eesmärgiks on suurendada Eesti riigi, regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks.

1.2.11 Looduskaitse arengukava aastani 2020²²

Looduskaitse arengukava on strateegiline lähtedokument looduse kaitse ja kasutamisega seotud valdkondade arendamiseks kuni aastani 2020. Looduskaitse arengukava rõhutab elustiku säilimist toetavate piirangute järgimise (sh taimekaitsevahendite kasutamise) vajadust ja taimekaitsevahendite jääkide kontrolli tõhustamist.

1.2.12 Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030²³ (väljatöötamisel)

Arengukava eesmärk on hoida ja parandada inimeste tervist, pikendada nende eluiga, vähendada enneaegset haigestumist ja suremust ning tervise ebavõrdsust erinevate rahvastikugruppide vahel.

²² Looduskaitse arengukava aastani 2020 (2012). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.envir.ee/et/looduskaitse#Arengukava>

²³ Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 (väljatöötamisel). Kasutatud 9.10.2018, <https://www.sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-aastani-2030>

2 Tegevuskava eesmärgid

TAIMEKAITSEVAHENDITE SÄÄSTVA KASUTAMISE TEGEVUSKAVA ÜLDINE EESMÄRK ON VÄHENDADA TAIMEKAITSEVAHENDITE KASUTAMISEGA KAASNEVAID RISKE TERVESELE JA KESKKONNALE.

2.1 Mõõdikud²⁴

Näitaja	Algtase (2014-2018 aasta keskmine)	Sihttase (2023)	
Pestitsiidide jääkide piirväärtust ületavate põhjaveeseirejaamade osakaal NTA-I (%) <i>Allikas: KAUR²⁵</i>	19,7%	Põhjaveeseirejaamade, milles on tuvastatud piirnormide ületusi, osakaalu püsimine alla 10%.	
Piirnormi ületavate taimekaitsevahendite jääkidega proovide osakaal Eesti päritolu toidus (%) <i>Allikas: VTA/PMA²⁶</i>	0,5%	Eesti päritolu toidus piirnorme ületavate proovide osakaalu püsimine alla 1%	
Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas <i>Allikas: PMK²⁷</i>	Keskmine toimeainete jääkide arv ühes proovis	4,7 erinevat toimeainet	Keskmine toimeainete jääkide arv ühes proovis 5 või alla selle
Taimekasvatuse valdkonna töökeskkonnas juhtunud tööõnnetuste ja kutsehaiguste arv <i>Allikas: TI</i>	0	Taimekaitse valdkonna tööõnnetuste ja kutsehaiguste puudumine	

* Täiendav selgitus mõõdikute sihttasemetete kujunemisest on lisatud tegevuskava lissasse 2.

Antud tegevuskava kontekstis on mõõdikute eesmärgiks väljendada, kas tegevuskavas ettenähtud tegevused toimivad. See tähendab seda, et iga mõõdiku sihttasemetega on tehtud kindlaks, kui palju peab mõõdiku tase muutuma selleks, et oleks võimalik järeldada, kas valdkonnas on olukord paranenud või halvenenud.

Tegevuskava lissas 1 on koondülevaade kavandatud eesmärkide saavutamiseks vajalikest tegevustest aastateks 2019–2023.

Eesmärkide saavutamise hindamiseks on määratletud mõõdikud (koondülevaade on lissas 2). Teadlikkuse tõstmise, koolituse ja nõustamise tegevusvaldkonna puhul pole mõõdikuid määratletud, kuna see tegevusvaldkond toetab teisi valdkondi ja tegevuste mõju avaldub teiste valdkondade mõõdikute kaudu.

²⁴ Eesti Teadusagentuuri „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine (RITA)” strateegilise teadus- ja arendustegevuse toetamise raames tehtava uuringu „Tolmeldajate, sh meemesilaste, hukkamise vähendamise võimalused” raames selgitatakse võimalust lisada tegevuskava üldiste eesmärkide saavutamise mõõdikuks „Kimalaste koosluse struktuuri muutus (keskkonnatingimustele tundlikumate kimalaseliikide osakaal)”.

²⁵ Andmed on edastatud Keskkonnaagentuuri poolt ning arvatud riikliku keskkonnaseire andmete alusel.

²⁶ Saasteainete uuringud toidus. VTA. Kasutatud 09.04.2019, <https://vet.agri.ee/?op=body&id=819>

²⁷ Eesti maaelu arengukava hindamiseks tehtud uuringute aruanded - <http://pmk.agri.ee/mak/aruanded-2014-2020/>

Euroopa Komisjon töötab ELi tasandil välja ühtlustatud riskinäitajad, mis kantakse direktiivi 2009/128/EÜ lisasse IV. 28. novembrist kuni 26. detsembrini 2018 oli avalikul konsultatsioonil vastav eelnõu²⁸, mille kohaselt on ühtlustatud riskinäitajad vajalikud selleks, et hinnata, kui hästi on täidetud direktiivi 2009/128/EÜ peamine eesmärk – vähendada pestitsiidide kasutamisest inimeste tervisele ja keskkonnale tulenevaid riske. Välja on töötatud kaks riskinäitajat:

- ohupõhine riskinäitaja, mis põhineb määruse (EÜ) nr 1107/2009 alusel turuleviidud toimeainete kogustel;
- riskinäitaja, mis põhineb määruse (EÜ) nr 1107/2009 art. 53 alusel antud erilubade arvul.

Mõlema riskinäitaja puhul lähtutakse määruses (EÜ) nr 1107/2009 kirjeldatud toimeainete kategooriatest. Liikmesriigid esitavad igal aastal turustatud taimekaitsevahendite koguste kohta andmeid Eurostatile. Algtasemeks määratletakse aastate 2011–2013 keskmine. Mõlema näitaja arvutamisel võetakse arvesse toimeainete ohtlikkust. Näitajate alusel on võimalik määratleda suundumused ja selgitada välja toimeained, mis nõuavad tähelepanu seoses nende kasutamisega seotud riskide vähendamisega.

Ühtlustatud riskinäitajad täiendavad riiklikke näitajaid, mille abil hinnatakse tegevuskava eesmärkide täitmist.

Üldeesmärgi saavutamist toetavad kolm tegevusvaldkonda, mis jagunevad alavaldkondadeks.

1. Teadlikkuse tõstmine, koolitus ja nõustamine

1.1. Teadlikkuse tõstmine

1.2. Koolitus ja nõustamine

2. Taimekaitsevahendite turustamine ja säästev kasutamine

2.1. Taimekaitsevahendite turustamine

2.2. Taimekaitsevahendite säästev kasutamine

3. Taimekaitseseadmed ja seadmete tehniline kontroll

²⁸ Euroopa Komisjoni poolt ELi tasandil välja töötatud ühtlustatud riskinäitajate avalik konsultatsioon. Euroopa Komisjon. Kasutatud 28.11.2018, https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2018-1507786_et

3 I tegevusvaldkond: teadlikkuse tõstmine, koolitus ja nõustamine

3.1 Alavaldkond: teadlikkuse tõstmine

3.1.1 Hetkeolukord

Taimekaitsevahenditega seonduv hõlmab paljude erinevate poolte huvide kokkupuudet, alates maaletoojatest ning lõpetades mitmesuguste taimekaitsevahendi kasutajate naabrusse jäävate ettevõtetega, nagu näiteks mee- või (mahe)toidutootjad, kellel on konkreetne huvi nende ümbruses toimuva vastu. Taimekaitsevahendite turule lubamise protsess ning toote kasutamine on küllaltki üksikasjalikult õigusaktidega reguleeritud, kuid on aspekte, mis võivad põhjustada probleeme, kui poolte vaheline teabeedastus ei toimi. Informeeritud peavad lisaks taimekaitsevahendite professionaalsetele kasutajatele olema ka mitteprofessionaalsed kasutajad (nt koduaedades), aga ka laiem üldsus, kel peab olema tasakaalustatud teave nii taimekaitsevahenditega seotud keskkonna- ja terviseriskidest kui ka taimekaitsevahendite turustamise ja kasutamisega seotud üldistest nõuetest. Üldsuse vähenenud teadlikkus taimekaitsevahenditega seotud nõuetest tekitab muu hulgas väärtõlgendusi ja seetõttu esitatakse näiteks kontrolliasutustele põhjendamatuid kaebusi.

Alates taimekaitseseaduse muudatuse jõustumisest 26.11.2011. a tegeleb avalikkusele suunatud taimekaitsevahenditega seotud teabe edastamisega PMA. Samuti on taimekaitsevahendi turustajal kohustus anda mitteprofessionaalsele kasutajale taimekaitsevahendi ja selle kasutamise ning hoiustamise kohta asjakohast teavet. PMA veebilehel on avaldatud Eestis turustada ja kasutada lubatud taimekaitsevahendite infolehed, mis sisaldavad ohutust käsitlevat teavet²⁹. Üldine teave taimekaitsevahenditest on kättesaadav järgmistel veebilehtedel:

- <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/taimekasvatus/taimekaitse>,
- <https://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=132>,
- <http://ak.rapina.ee/tairi/Taimekaitsepuuvilja-marjaaias/>,
- <https://www.etki.ee/index.php/valdkonnad/taimekaitse>.

Üldsuse teadlikkuse tõstmiseks taimekaitsevahendite kasutamisest, nendega seotud keskkonna- ja terviseriskidest ning riskide vähendamise võimalustest avaldati perioodil 2013–2017 taimekaitsevahendite teemal kokku 53 artiklit populaarteaduslikes väljaannetes ning blogides, lisaks koostati ja avaldati mitmesuguseid käsiraamatuid ja muid teabematerjale³⁰, sh illegaalsete taimekaitsevahendite kohta (põhjalikum ülevaade Maaeluministeeriumi kodulehel³¹). Väga oluline on seejuures, et selline teave jõuaks ka taimekaitsevahendite mitteprofessionaalsete kasutajate ning laiema üldsuseni. Teadlikkus taimekaitsevahendite kasutamisega seotud keskkonna- ja terviseriskidest vajab pidevat suurendamist.

²⁹ Taimekaitsevahendite infolehed PMA veebilehel. Kasutatud 12.10.2018, <https://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=132&sub2=520>

³⁰ Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017 ülevaate (2018) lisa 1. Kasutatud 12.10.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/tegevuskava-taimekaitsevahendid-2013-ulevaade-2018.pdf>

³¹ Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017 ülevaate (2018). Kasutatud 12.10.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/tegevuskava-taimekaitsevahendid-2013-ulevaade-2018.pdf>

2010. a töötati välja PMA, mesinike ja põllumajandustootjate koostööna taimekaitsevahendi kasutaja ja mesinike vahelise vastastikuse teavitamise hea tava ehk kümme käsku³². 2017. aastal võeti vastu PMA ja VTA koostööjuhise tegutsemiseks mesilaste suurenenud suremuse väljaselgitamiseks³³, mida 2018. aastal täiendati. PMA on koostanud taimekaitsevahendi kasutajale ja mesinikule ka voldiku „Mesinikud ja taimekaitse – kes, mida ja kuidas tegema peab?“³⁴.

Erinevalt professionaalsetest kasutajatest ei nõuta mitteprofessionaalsetelt kasutajatelt taimekaitsekoolitusel osalemist, mistõttu ei pruugi nad keemilisi taimekaitsevahendeid alati kaalutletult ja põhjendatult kasutada, eriti arvestades asjaolu, et need on olnud jaekaubanduses kergesti kättesaadavad ja sageli ei kaasne ostuga tasakaalustatud nõuannet. Professionaalsete kasutajatega võrreldes on mitteprofessionaalide hulgas ka teadlikkus ITK põhimõtetest eeldatavasti madalam ja nende tegelik rakendamine tagasihoidlikum.

Taimekaitsevahenditest tingitud mürgistuste kohta käivat teavet on võimalik leida Terviseameti mürgistusteabekeskuse leheküljelt (<http://www.16662.ee/>). Mürgistusteabekeskus on loodud eesmärgiga vahendada ning koguda üldist mürgistuste kohta käivat teavet ning tagada selle kättesaadavus elanikkonnale ja meditsiinipersonalile. Mürgistusteabekeskuse infoliinil saab ööpäev läbi asjakohast infot mürgistusjuhtumitest (sh taimekaitsevahenditega seonduvatest juhtumitest). Mürgistusteabekeskuse veebilehelt saab üldsusele suunatud teavet ning teabematerjale³⁵ erinevate mürgistusriskide kohta. Ühtlasi on veebilehel toodud välja teave taimekaitsevahenditest tingitud mürgistustest. Taimekaitsevahenditega seotud mürgistusjuhtumite puhul on oluline koostöö Sotsiaalministeeriumi haldusalaga, et tuvastada mürgistuse asjaolud, eriti see, kas tegu oli taimekaitsevahendi nõuetekohase kasutamisega või väärkasutusega.

Taimekaitset käsitleva teabe taseme ja selle muutuste kohta on uuringuid tehtud nii koduaedades kui mittepõllumajanduslikes ettevõtetes (2017), ITK teemal ka põllumajanduslikes ettevõtetes (2015)³⁶. ETKI tegi 2017. aastal Maaeluministeeriumi tellimusel uuringu³⁷ taimekaitsevahendite kasutamisest Eesti koduaedades ja mittepõllumajanduslikes ettevõtetes. Varem oli sarnane uuring tehtud 2009. aastal³⁸. Uuring sisaldas kaht küsitlust erinevatele sihtgruppidele: üht

³² PMA, mesinike ja põllumajandustootjate koostööna valminud taimekaitsevahendi kasutaja ja mesinike vahelise vastastikuse teavitamise hea tava ehk kümme käsku mõlemale (2010). Kasutatud 16.10.2018, http://www.mesinikeliiit.ee/failid/Taimekaitsetoode_head_tavad.pdf

³³ PMA ja VTA koostööjuhise tegutsemiseks mesilaste suurenenud suremuse väljaselgitamiseks (2017). Kasutatud 16.10.2018, <https://www.pma.agri.ee/download.php?getFile2=9167>

³⁴ Infoleht „Mesinikud ja taimekaitse – kes, mida ja kuidas tegema peab?“ (2017). Kasutatud 16.10.2018, http://www.pma.agri.ee/docs/pics/Mesinikud_ja_tkv.pdf

³⁵ A2 ja A4 plakat „Kuidas tegutseda mürgistuse puhul“, millel on nimetatud ka pestitsiidid ning putukatõrjevahendid (2010/2011). Kasutatud 16.10.2018, https://www.16662.ee/fileadmin/user_upload/failid/graaфик/16662_Plakat_A4_DF20110311.pdf

³⁶ Uuring „Integreeritud taimekaitse põhimõtete rakendamine“ (2015). Kasutatud 16.10.2018, <http://www.pikk.ee/upload/files/ITK%20rakendamine.pdf>

³⁷ Uuring „Taimekaitsevahendite kasutamine koduaedades ja mittepõllumajanduslik kasutamine“ (2017). Kasutatud 16.10.2018, <https://www.pikk.ee/wp-content/uploads/2018/04/Taimekaitsevahendite-kasutamine-koduaedades-ja-mittep%C3%B5llumajanduslik-kasutamine-1.pdf>

³⁸ Eesti Konjukturiinstituudi uuring „Taimekaitsevahendite kasutamine koduaedades ja mittepõllumajanduslik kasutamine“ (2009). Kasutatud 16.10.2018, https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/TAIMETERVIS/taimekaitse/Taimekaitsevahendite_kasutamine_koduaedades_ja_mittep_llumajanduslik_kasutamine.pdf

hobiaednikele, kes kasutavad taimekaitsevahendeid kodus aedades (küsitlusele vastajaid 61), ja teist mittepõllumajanduslikele ettevõtetele (vastajaid 10). Uuringust järeldub, et väikeaiapidajate ning mittepõllumajandusettevõtete teadlikkus taimekaitsevahendite nõuetekohasest kasutamisest ja käitlemisest on küll võrreldes 2009. aastaga paranenud, kuid on aspekte, millele ei pöörata endiselt piisavalt tähelepanu (nt isikukaitsevahendite kasutamise olulisus). Taimekaitset puudutava teadlikkuse taseme ja selle muutuste jälgimine pole seni olnud süsteemne ega hõlmanud ka laiemat üldsust.

3.1.1.1 Kitsaskohad

- Mitteprofessionaalsed kasutajad pole piisavalt teadlikud taimekaitsevahendite kasutamisega seotud keskkonna- ja terviseriskidest ning taimekaitsevahendite vähendamise ja asendamise võimalustest.
- Üldsus pole piisavalt teadlik taimekaitsevahendite kasutamisega seotud keskkonna- ja terviseriskidest ning taimekaitsevahendite kasutamise vajadusest, nõuetest ja taimekaitsealasest olukorrast.
- Puudub terviklik ülevaade taimekaitsealase teadlikkuse taseme ja selle muutuste kohta.

3.1.2 Eesmärgid

ÜLDSUSELE ON KÄTTESAADAV TASAKAALUSTATUD TEAVE TAIMEKAITSEVAHENDITE OHUTU KASUTAMISE JA TAIMEKAITSEVAHENDITEGA SEOTUD TERVISE- JA KESKKONNARISKIDE KOHTA.

Eesmärkide saavutamist hinnatakse teiste tegevusvaldkondade mõõdikute kaudu.

3.1.3 Perioodi 2019–2023 tegevused

1. Töötada välja pikaajaline kommunikatsiooniplaan, et tõsta teadlikkust taimekaitsest, sh teavitada üldsust taimekaitsevahendite kasutamisest ja sellest tingitud ohtudest, taimekaitsealasest olukorrast ning mõjust inimeste tervisele ja keskkonnale.
2. Parandada teadlikkust ITK-st, sh kemikaalivabadest alternatiividest taimekahjustajate tõrjeks.
3. Järjepidevalt avaldada ja ajakohastada taimekaitse valdkonda käsitlevat teavet (sh uuendada MEMi, PMA, ETKI, PMK, ja MESi nõuandeteenistuse veebilehti), sh taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava raames tehtud tööst ja saavutatud tulemustest.
4. Teavitada kohalikke omavalitsusi võimalustest reguleerida taimekaitsevahendite kasutamist kohalikul tasandil (nt liitumine pestitsiidivabade linnade ja piirkondade võrgustikuga).
5. Teha terviklik uuring taimekaitsealasest teadlikkusest, mis hõlmaks laiemat üldsust, nii professionaalseid kui ka mitteprofessionaalseid kasutajaid.

3.2 Alavaldkond: koolitus ja nõustamine

3.2.1 Hetkeolukord

Koolituse ja nõustamise alavaldkonna sihtrühmadeks on taimekaitsevahendite turustajad, professionaalsed kasutajad ja nõustajad.

3.2.1.1 Koolitus

Kuni direktiivi 2009/128/EÜ jõustumiseni puudusid ELi õigusaktides taimekaitsekoolitust käsitlevad sätted, kuid taimekaitseaduses olid need sätestatud juba liitumiseelsel perioodil. Seega ei toonud direktiivi 2009/128/EÜ harmoneerimine kaasa Eesti õigusruumi uut kohustust, kuid ümberkorraldusi taimekaitsekoolituse sisus siiski tehti.

Taimekaitsekoolitusel on oluline roll taimekaitsevahendite kasutamise kaasnevate riskide vähendamisel. Oskamatu ja hooletu taimekaitsevahenditega ümberkäimine võib tekitada kahju nii inimestele kui ka keskkonnale. Lisaks tervise- ja keskkonnariskidele võib taimekaitsevahendi loas määratud kasutusnormide ületamine või eiramine tuua kaasa märkimisväärse saagikao.

Enne kehtiva põllumajandusministri 18. novembri 2013. a määruse nr 67 „Taimekaitsekoolituse programmi, taimekaitsekoolitusel käsitletavate teemade ja koolituse kestuse nõuded“³⁹ väljatöötamist ja vastuvõtmist koolitati taimekaitsekoolituste raames üksnes taimekaitsevahendi kasutajaid ja turustajaid. Alates 26. novembrist 2013. a peavad taimekaitsekoolituse lisaks taimekaitsevahendi kasutajatele ja turustajatele läbima ka nõustajad. Samuti kujundati selleks tähtajaks ümber taimekaitsekoolituse programmi sisu. Koolitusteemad hõlmavad inimeste ja loomade tervise- ja keskkonnariskide juhtimise meetodeid, ülevaadet asjakohastest taimekaitsevahendite kasutamisest õigusaktidest, taimekaitseadmete kasutamise ja hooldamise üksikasju ning sobivate meetodite valiku põhimõtteid. Kuna probleemiks oli koolituste erinev tase (puudusid ühtsed koolitusmaterjalid, koolitajate teadmised polnud ajakohased), telliti vajalikud õppematerjalid ning koostati ühtsed taimekaitsekoolituse eksamiküsimused. Samuti korraldatakse taimekaitsekoolitajatele infopäevi, et tagada koolitajate kursis olek kõige värskemal valdkonda käsitleva teabega.

Alates 2013. a tuleb taimekaitsevahendite professionaalsetel kasutajatel läbida taimekaitsekoolitus mahus 16 tundi, nõustajatel 16,75 tundi ja turustajatel 6 tundi. Isikud, kelle taimekaitsetunnistus hakkab aeguma ja kes soovivad taotleada uut tunnistust, läbivad taimekaitsekoolituse järgnevalt: professionaalsed kasutajad 8 tundi, nõustajad 10 tundi ja turustajad 3,75 tundi. Taimekaitsetunnistuse väljastab PMA ning see kehtib viis aastat. Enne 1. veebruari 2011. a väljastatud taimekaitsetunnistus kehtib sellel märgitud kehtivusaja lõpuni (enne 1. veebruari 2011. a väljastatud taimekaitsetunnistuse kehtivusaeg oli kümme aastat).

Perioodil 2013–2017 korraldasid koolitusasutused kokku 186 taimekaitsekoolitust ning taimekaitsetunnistusi väljastati 3860. Taimekaitsekoolitusi korraldavad Eestis järgmised asutused: Harju Taluliidu Nõuandekeskus, MTÜ Abiks Põllumehele, Räpina Aianduskool, Järvamaa Kutsehariduskeskus, Luua Metsanduskool, Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituut ning Olustvere Tehnika- ja Maamajanduskool.

Taimekaitsekoolituse programmid ja õppematerjalid vajavad pidevat ajakohastamist. Taimekaitsekoolituse programm ja käsitletavat teemad peavad arvestama sihtgruppi (turustajad, professionaalsed kasutajad, nõustajad) eripära. Taimekaitsekoolituse täienduskoolituse programmides on oluline tähelepanu pöörata taimekahjustajate tundmisele ja nende tõrje kemikaalivabadele meetoditele. Kuigi taimekaitsevahendite mitteprofessionaalsetel kasutajatel

³⁹ Põllumajandusministri määruse nr 67 „Taimekaitsekoolituse programmi, taimekaitsekoolitusel käsitletavate teemade ja koolituse kestuse nõuded“ (18.11.2013). Riigi Teataja. Kasutatud 23.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120112013005>

(nt väikeaiapidajad) pole kohustust taimekaitsekoolitust läbida, tuleks ka nende koolitustel osalemist igati soodustada ja neid sellest võimalusest informeerida.

Praegu puudub õigusaktides võimalus tunnustada teises liikmesriigis läbitud taimekaitsekoolitust (ja -tunnistust). Kuigi tegemist on üksikute juhtumitega, vajab selle õiguslik reguleerimine täiendavat analüüsi.

3.2.1.2 Nõustamine

Nõustamisteenuse kvaliteedi tagamiseks korraldatakse konsulendi kutse andmist kutsekvalifikatsiooni raamistiku alusel. Konsulendi kutse andmisega tegeleb Põllumajandusuuringute Keskus (PMK). PMK kodulehel on avaldatud kehtivat tunnistust omavate konsulentide andmebaas. 13.11.2018. a. seisuga oli kutsetunnistust omavaid konsulente kokku 137 (sh. maaettevõtluses-finantsmajanduses 32, loomakasvatuses 21, taimekasvatuses 17, metsanduses 45 ja teistes maaelu puudutavates valdkondades 22).

Taimekasvatuse valdkonnas tegutsevatel ja taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alast nõuannet andvatel konsulentidel on kohustus läbida taimekaitsekoolitus. Taimekaitsekoolitustel on oluline roll ITK rakendamisel, seetõttu käsitletakse koolitusel ka ITK põhimõtteid. Samuti on konsulendid oluliseks lülits teabe edastamisel teadlaste ja põllumajandustootjate vahel.

Taimekaitsekoolituse läbinud pädevaid konsulente ei ole aga piisavalt ning paljudele tootjatele annavad nõu näiteks ka taimekaitsevahendite turustajate esindajad, mistõttu ei pruugi olla alati tagatud nõuande tasakaalustatus.

3.2.1.2.1 Kitsaskohad

- Taimekaitsekoolituste (sh õppematerjalide) hoidmine ajakohasena ja ühtlasel tasemel.
- Tasakaalustatud nõuande vähene kättesaadavus.

3.2.2 Eesmärgid

TAIMEKAITSEVAHENDITE TURUSTAJAD, PROFESSIONAALSED KASUTAJAD JA NÕUSTAJAD ON LÄBINUD ÜHTLASE TASEMEGA AJAKOHADEL TEADMISTEL PÕHINEVA TAIMEKAITSEKOOLITUSE. TAGATUD ON TAIMEKAITSEVAHENDITE SÄÄSTLIKKU KASUTAMIST TOETAVA NÕUSTAMISTEENUSE KÄTTESAADAVUS.

Eesmärkide saavutamist hinnatakse teiste tegevusvaldkondade mõõdikute kaudu.

3.2.3 Perioodi 2019–2023 tegevused

1. Ajakohastada taimekaitsekoolituse korraldajate pädevust, sh uuendada ja ajakohastada taimekaitsekoolituse korraldamiseks vajalikke õppematerjale.
2. Teha selgeks täpne koolitusvajadus ja korraldada saadud teabe alusel regulaarseid koolitusi taimekaitsevahendite turustajatele, professionaalsetele kasutajatele ja nõustajatele.
3. Tagada sõltumatu nõuandeteenuse kättesaadavus (alus nõustamisteenuse arendamisel).
4. Analüüsida mitteprofessionaalsetele kasutajatele e-koolituste korraldamise võimalusi ja vajadusel süsteem välja töötada.

4 II tegevusvaldkond: taimekaitsevahendite turustamine ja säästev kasutamine

4.1 Alavaldkond: taimekaitsevahendite turustamine

4.1.1 Hetkeolukord

Määruse (EÜ) nr 1107/2009⁴⁰ kohaselt taimekaitsevahendites kasutada lubatud toimeainete loetelu on välja toodud komisjoni rakendusmääruse (EÜ) nr 540/2011 lisas. Ohutuse huvides on toimeaine heakskiidu kehtivusaeg aga ajaliselt piiratud ning esmane heakskiit antakse kuni kümneks aastaks, seejärel toimub toimeainete ümberhindamine. Ümberhindamise järel – kui toimeaine vastab nõuetele – pikendatakse heakskiidu perioodi maksimaalselt 15 aasta võrra. Toimeainete heakskiitmise kriteeriumite karmistamise tõttu ei jõua tulevikus paljud praegu heakskiidetud toimeaineid sisaldavad taimekaitsevahendid enam turule. Kõigi Euroopa Liidus turule lubatud toimeainete kohta on koostatud andmebaas⁴¹.

Taimekaitsevahendite lubade menetlemise kriteeriumid on kindlaks määratud ELi tasandil ja nende kriteeriumide järgi saab anda kuut erinevat luba. Määrusega (EÜ) nr 1107/2009 muudeti lubade andmise kriteeriume, mis läbi lisati uusi võimalusi lubade taotlemiseks.

Põllumajandusameti antud nn erilubade arv (nt taimekaitsevahendi loas määratud kasutusala laiendamine või eriolukorra luba 120 päevaks) on siiski väike.

Põllumajandusameti taimekaitsevahendite registri⁴² andmeil oli 2018. a augusti seisuga Eestis turule lubatud kokku 436 taimekaitsevahendit, millest vabamüügis olevaid 60 ja väga mürgiseid⁴³ 5 nimetust. Eestis turustamiseks ning kasutamiseks lubatud taimekaitsevahendite nimekiri muutub pidevalt, sinna lisandub uusi taimekaitsevahendeid ja sealt kustutatakse olemasolevaid. Samuti võivad muutuda taimekaitsevahendi või kasvuregulaatori kasutustingimused⁴⁴. Taimekaitsevahendi turustajale on PMA koostanud infolehe „Taimekaitsevahendi turustamise nõuded“⁴⁵.

Euroopas turustatud taimekaitsevahendite kogustega on võimalik tutvuda Eurostati veebilehel⁴⁶. Viimased andmed selle kohta kui palju kasutatava põllumajandusmaa (JAA) hektari kohta Euroopas pestitsiidide müüdi pärinevad aastast 2013. Antud statistika kohaselt turustati

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1107/2009, 21. „Taimekaitsevahendite turulelaskmise ja nõukogu direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta“ (21.10.2009). EUR-Lex. Kasutatud 28.08.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32009R1107>

⁴¹ Euroopa Liidus turule lubatud toimeainete andmebaas „EU Pesticides database“. Kasutatud 28.08.2018, <http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN>

⁴² Põllumajandusameti taimekaitsevahendite register. Kasutatud 28.08.2018, <https://portaal.agri.ee/avalik/#/taimekaitse/taimekaitsevahendid-otsing/et>

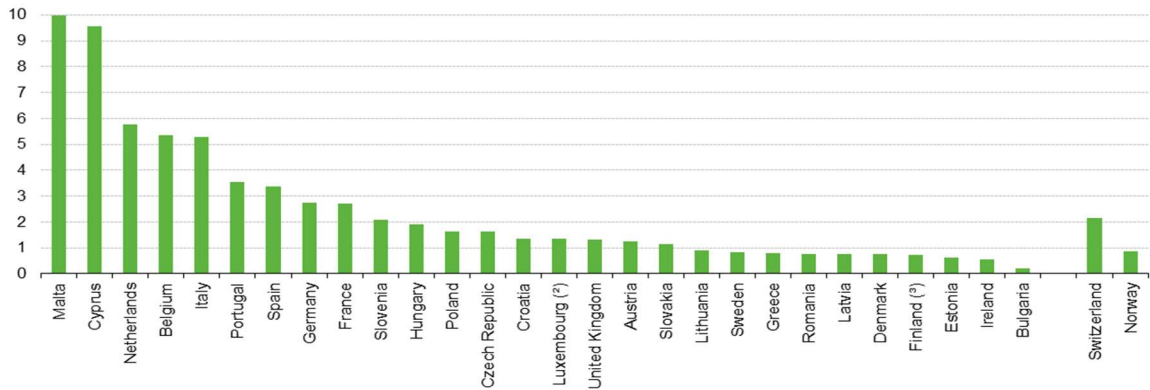
⁴³ Väga mürgiseid taimekaitsevahendeid võivad kasutada vaid eriväljaõppega isikud, kes on kantud väga mürgiste taimekaitsevahendite kasutajatena taimekaitsevahendite registrisse.

⁴⁴ Põllumajandusameti taimekaitsevahendite registris tehtud muudatused avaldatud kuude kaupa. Kasutatud 28.08.2018, <https://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=132&sub2=242&sub3=501>

⁴⁵ Infolehe „Taimekaitsevahendi turustamise nõuded“ (2018). Kasutatud 14.09.2018, <https://www.pma.agri.ee/docs/pics/Taimekaitse/PMA%20a65%20Taimekaitsevahendid%20naidis.pdf>

⁴⁶ Euroopas turustatud taimekaitsevahendite kogused (2014). Eurostat. Kasutatud 14.09.2018, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

liikmesriikidest kõige rohkem pestitsiide Maltas (10 kg UAA hektari kohta, Joonis 1). Eestis jäi see kogus alla ühe kilogrammi, seega oli Eesti selle näitajaga koos Iirimaa ja Bulgaariaga kolme kõige väiksema müügi kogusega ELi riikide hulgas.

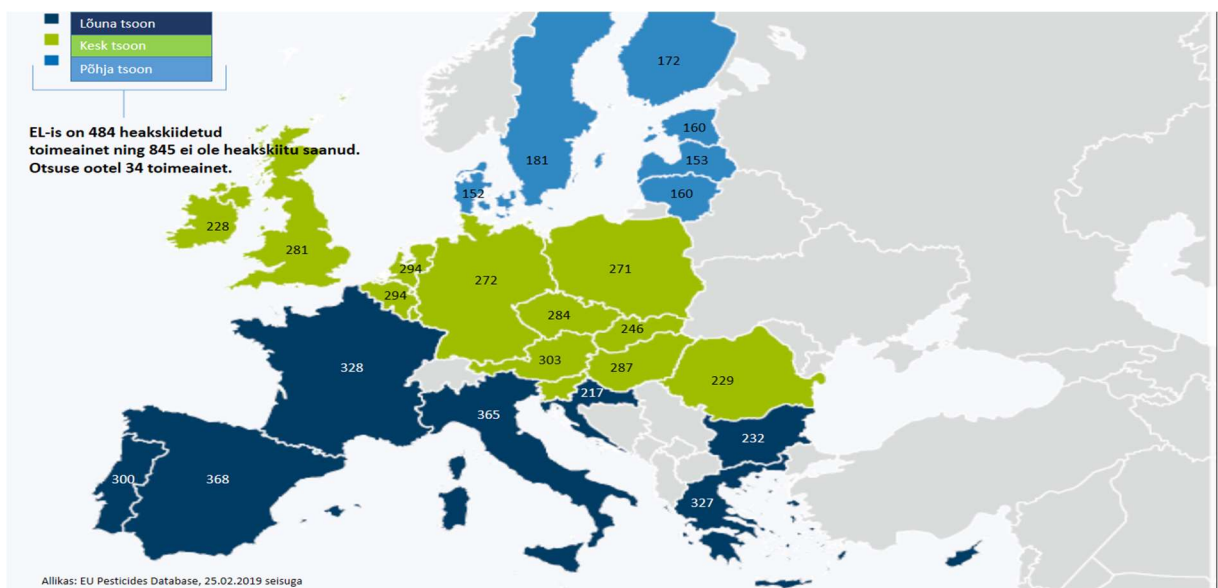

Notes:
 Confidential data have been removed from the sums of pesticides sales. Data on total UAA from 2013.
 Fungicides and bactericides: 2012 data, other data: 2013.
 Urea is used only in forestry and is excluded from the total pesticide sales.

Joonis 1. Pestitsiidide müük kasutatava põllumajandusmaa (UAA) hektari kohta (kg) Euroopa riikides, 2013.

Allikas: Eurostat.

Toimeained, mis on erinevates liikmesriikides turule lubatud, erinevad olulisel määral kui võrrelda erinevaid tsoone. Põhja tsooni riikides, kuhu kuulub ka Eesti, on toimeained turule lubatud vähem, kui kesk või lõuna tsooni riikides. Eestis oli 25.02.2019 seisuga turule lubatud 160 toimeainet (joonis 2) Euroopa Liidus kokku on heaks kiidetud aga 484 toimeainet. Toimeainete arvukus mõjutab olulisel määral seda, millised võimalused erinevatel kultuuridel taimekahjustajate tõrjeks parasjagu on. Vähenenud toimeainete valik või sobivate alternatiivide puudus võib luua soodsa pinnase resistentsuse tekkeks taimekahjustajate tõrjel.

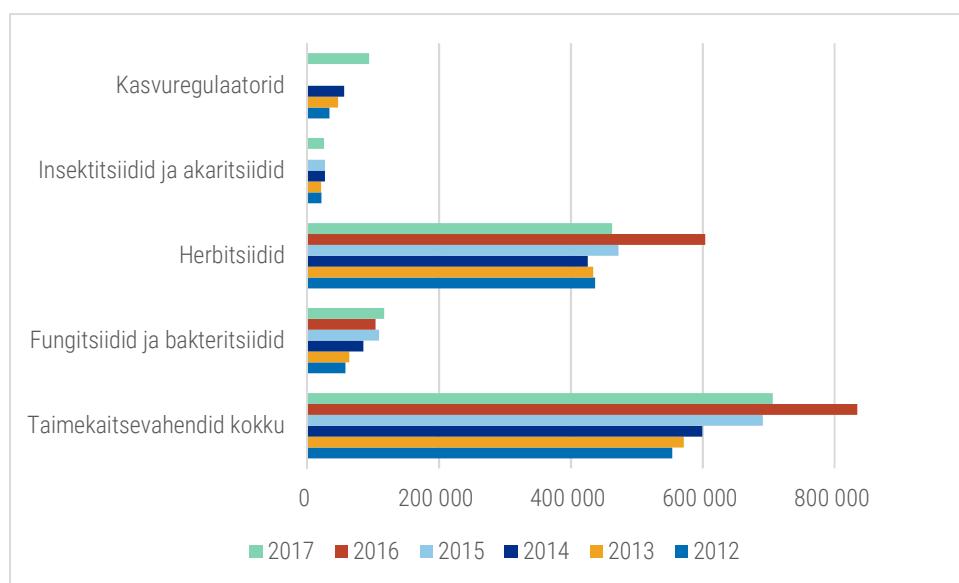
Joonis 2. Euroopa Liidu liikmesriikides turule lubatud toimeained, 2019.

Alates 2011. aastast kogub Eestis andmeid turustatud taimekaitsevahendite kohta Statistikaamet ja need on avaldatud statistika andmebaasis⁴⁷.

Taimekaitsevahendeid turustatakse Eestis tõusvas trendis (joonis 3). Võrreldes 2012. aastaga on viimase viie aasta jooksul turustatud taimekaitsevahendite kogused suurenenud 27% võrra (554 209 kg 2012. aastal, 706 411 kg 2017. aastal), seejuures 2016. aastal turustati Eestis 834 328 kg taimekaitsevahendeid. Eelkõige on suurenenud turustatud fungitsiidide (seenhaiguste tõrjevahendite) ja kasvuregulaatorite, aga ka herbitsiidide (umbrohutõrjevahendite) kogused. 2017. aastal turustati taimekaitsevahendeid eelmise aastaga võrreldes aga 15% vähem⁴⁸.

Turustatud taimekaitsevahendite kogusest moodustavad 66% herbitsiidid, 17% fungitsiidid, 13% kasvuregulaatorid ja 4% insektitsiidid (putukatõrjevahendid).

Turustatud herbitsiidide kogusest enam kui poole moodustab toimeaine glüfosaat, mida 2012. aastal turustati Statistikaameti andmeil 292 057 kg, 2016. aastal aga juba 411 611 kg. 2017. aastal vähenes turustatud glüfosaadi kogus (253 420 kg) võrreldes 2016. aastaga märkimisväärselt. 2016. aasta turustatud taimekaitsevahendite suur kasv tuleneski turustatud herbitsiidide koguse kasvust, millest omakorda suure osa moodustas glüfosaat.

Joonis 3. Eestis turustatud taimekaitsevahendite kogused preparaadi toimeviisi järgi, aastail 2012–2017, kg.

Allikas: Statistikaamet.

Lisaks eelnimetatuile turustati ka muid, looduslikku päritolu taimekaitsevahendeid, nagu kvartslüüv, lambarasv ja verejahu. Kõigist 2017. aastal turustatud taimekaitsevahenditest oli bioloogilisi taimekaitsevahendid ning mehaanilisi taimekaitselahendusi 0,1%, ülejäänud olid sünteetilised.

⁴⁷ Eestis turustatud taimekaitsevahendid toimeaine järgi. Statistikaamet. Kasutatud 14.09.2018, <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=KK2085&ti=TURUSTATUD+TAIMEKAITSEVAHENDID+TOIMEAINE+J%C4RGI&path=../Database/Keskkond/07Pollumajanduskeskkond/&lang=2>

⁴⁸ Turustatud taimekaitsevahendite kogus vähenes mullu ligi kuuendiku (2018). Statistikaamet. Kasutatud 5.12.2018, <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-127>

Euroopa Komisjoni taimekaitsevahendite säästva kasutamise ülevaatearuande (2017)⁴⁹ järgi on näiteks Saksamaal taimekaitsevahendite kasutamise seotud risk aastatel 1987–2007 vähenenud üle 50%, vaatamata sellele, et taimekaitsevahendite kasutamine püsis samal tasemel või isegi suurenes. Hollandis vähenes 2010. aastal taimekaitsevahendite kasutamisest tingitud mõju pinnaveele 85% ning joogiveele 75% võrreldes aastaga 1998. Riski vähenemine on seotud toksikoloogiliselt ja keskkonna seisukohalt sobivamate toimeainete kasutuselevõttuga võrreldes toimeainetega, mida kasutati näiteks 20 aastat tagasi. Kuna lubatud toimeained kinnitatakse ELi tasandil, võib sarnast riski vähenemist eeldada kõigi liikmesriikide puhul.

Vaatamata sellele, et 2017. aastal vähenes 2016. aastaga võrreldes oluliselt turustatud glüfosaadi kogus, on see toimeaine olnud viimastel aastatel teravdatud tähelepanu all. Eestis on registreeritud 34 glüfosaati sisaldavat taimekaitsevahendit, neile kõigile seadis Põllumajandusamet 2018. aastal müügi ja kasutuse piirangud. Edaspidi on vabamüügis kättesaadavad ainult need preparaadid, mille pakendid on suurusega kuni 1 liiter. Suuremad pakendid on mõeldud vaid professionaalsele kasutajale, kellel on kehtiv taimekaitsetunnistus. Alates 1. detsembrist 2018 on lubatud müüa vaid tooteid, mille märgistus on viidud kooskõlla muudetud kasutustingimustega. Samuti tohib selliseid tooteid kasutada üksnes vastavalt uutele kasutustingimustele. Glüfosaati sisaldavate taimekaitsevahendite kasutus koolialadel, laste mänguväljakutel ning tervishoiuasutuste vahetus läheduses on keelatud. Keelatud on koristuseelne kasutus saagi närvutamise või kuivatamise eesmärgil, mistõttu on mõnel tootel eemaldatud ka mitu kasutusala, nt teraviljade, herne, oa kuivatamine. Põllumajandusamet täiendas ka kõiki glüfosaati sisaldavate taimekaitsevahendite infolehti teabega, mis keelab neid pitsida põllumajanduskultuuride õitsemise ajal ja ka siis, kui töödeldaval alal esineb õitsvat umbrohtu.

4.1.1.1 Kitsaskohad

- Jae- ja edasimüüjad pole piisavalt teadlikud turul olevate taimekaitsevahenditega seotud muudatustest (registrist kustutamine, ümberhindamine, lubade pikendamine, lubade muutmine, kasutusala laiendamine, loa valdaja muutumine, uued taimekaitsevahendid).
- Jaemüügis olevate väikepakendite valik on küll oluliselt vähenenud, kuid need on endiselt hõlpsasti kättesaadavad.
- Turustatavate taimekaitsevahendite koguste kasv.
- Väike taimekaitsevahendite valik Eesti turul.

4.1.2 Eesmärgid

TURUSTATAVATE TAIMEKAITSEVAHENDITE KVALITEEDI JA OHUTUSE ÜLE ON TAGATUD KONTROLL NING ENNETATAKSE LOATA TAIMEKAITSEVAHENDITE TURULEJÕUDMIST.

⁴⁹ Euroopa Komisjoni taimekaitsevahendite säästva kasutamise ülevaatearuanne (2017). Euroopa Komisjon. Kasutatud 28.09.2018, http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/act_getPDF.cfm?PDF_ID=1070

4.1.2.1 Mõõdikud

Näitaja	Algtase (2017-2018 aasta keskmine ⁵⁰)	Sihttase (2023)
Taimekaitsevahendite turustamisega seotud rikkumiste osakaal tehtud kontrollides (%)	4,2%	Rikkumiste osakaalu püsimine 5% või alla selle

Allikas: PMA

* Täiendav selgitus mõõdikute sihttasemete kujunemisest on lisatud tegevuskava lissasse 2.

4.1.3 Perioodi 2019–2023 tegevused

1. Hinnata ja määrata kindlaks Eestis loa saanud taimekaitsevahendite riskitase.
2. Teha järelkontroll taimekaitsevahendite loas määratud tingimustele (taimekaitsevahendite etikettide ümberhindamine).
3. Soodustada biopreparaatide ning madala riskitasemega toimeainete registreerimist.
4. Analüüsida jaemüügis mitteprofessionaalsetele kasutajatele mõeldud taimekaitsevahendite müügikitsenduste vajalikkust.
5. Järelevalveasutuste koostöö arendamine.
6. Tõsta taimekaitsevahendite jae- ja edasimüüjate teadlikkust turul olevate taimekaitsevahenditega seotud muudatustest.
7. Teha teavitustööd illegaalsete või võltsitud taimekaitsevahendite kaubanduse ning e-kaubandusega seotud ohtude ennetamiseks.

4.2 Alavaldkond: taimekaitsevahendite säästev kasutamine

4.2.1 Hetkeolukord

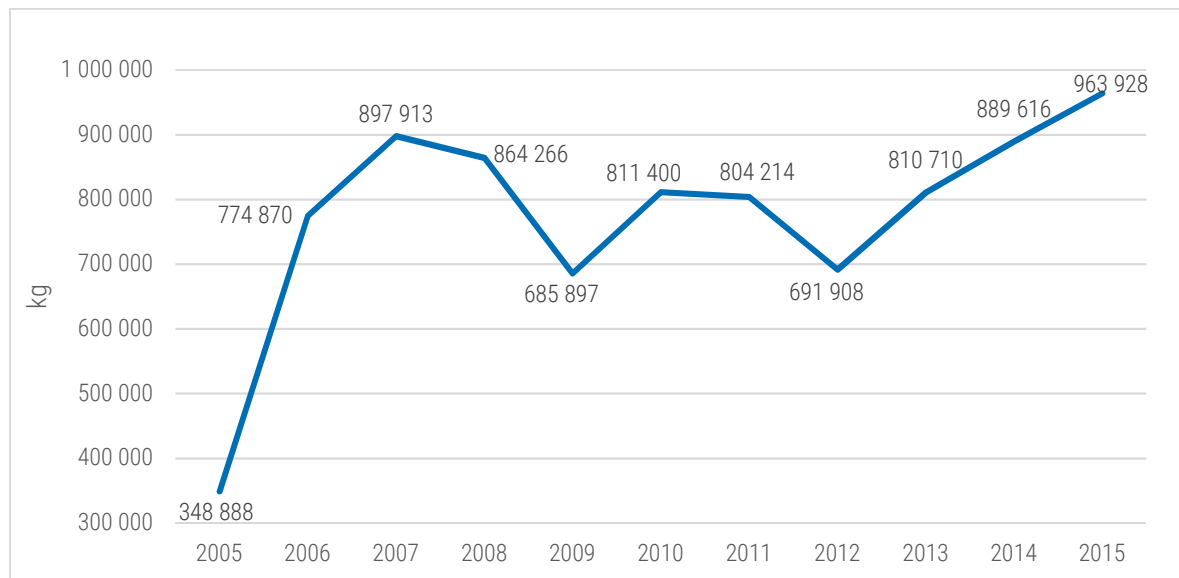
Taimekaitse roll on erinevate meetodite kasutamise kaudu tõrjuda või piirata kahjurite, taimehaiguste ning kasvuhäirete mõju ja arenemise kiirust ning seeläbi tagada taimekasvatussaaduste kvaliteet ja püsiv saagikus. Erinevate taimekahjustajate tõttu väheneb põllukultuuride saak oluliselt ning kvaliteet langeb. Taimekahjustajate tõrjumisel kasutatavad taimekaitsevahendid on oma efektiivsuse tõttu laialdaselt levinud, kuid keemilist tõrjet ei tohi seada omaette eesmärgiks, korvamaks agrotehnikas tehtud vigu. Oskamatu või ülemäärane taimekaitsevahendite kasutamine võib tuua kaasa nende jõudmise mittesihtorganismideni ning suurendada tervise- ja keskkonnariske, sh taimekaitsevahendite jääkide jõudmist pinna- ja põhjavette ning toitu.

Taimekaitsevahendite kasutamist reguleerivate õigusaktide eesmärk on tagada, et turustatakse üksnes Eestis loa saanud taimekaitsevahendeid, taimekaitsevahendite kasutamine on nõuetekohane ja taimekaitsevahendite jääkide esinemine on normide piires ega kujuta endast ohtu. Tervise- ja keskkonnariskide minimeerimiseks on oluline tagada taimekaitsevahendite kasutamise nõuetest kinnipidamine ning riiklik järelevalve.

Kasutatavad taimekaitsevahendite kogused on põllumajanduslikes majapidamistes aastatel 2005–2015 kasvanud, ulatudes 2015. aastaks kokku 963 928 kilogrammini (joonis 4). Samal ajavahemikul (2005–2015) suurenes aga ligi kolm korda ka taimekasvatustoodangu väärtus

⁵⁰ Kuna mõõdiku taseme arvutamiseks on hiljuti võetud kasutusele täpsem meetodika, ei ole antud mõõdiku puhul võimalik algtasemena kasutada viimase viie aasta keskmist nagu üldmõõdikute puhul.

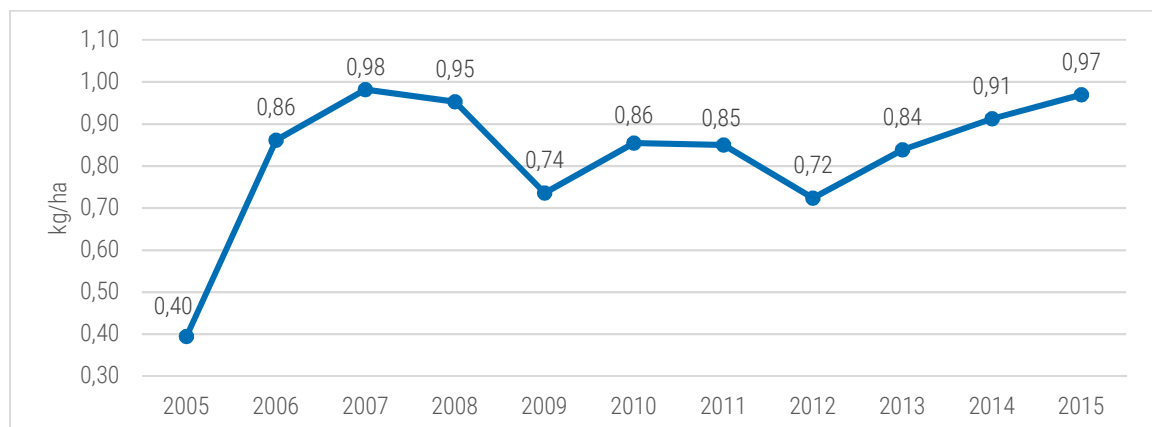
(joonis 7). Taimekaitsevahendite kasutamine kasvas märkimisväärselt aastail 2005–2007. Antud muutus võis olla tingitud osaliselt sellest, et kõnealusesse ajavahemikku jäi kiire majanduse ja sissetulekute kasvu periood. Lisaks laiendas Statistikaamet 2006. a valikvaatluse meetodikat. Järgnenud majandussurutise tulemusel langes taimekaitsevahendite kasutamine 2012. aastaks oluliselt, misjärel on see taas ühtlaselt kasvanud.

Joonis 4. Taimekaitsevahendite kasutamine (kg) põllumajanduslikes majapidamistes aastatel 2005–2015.

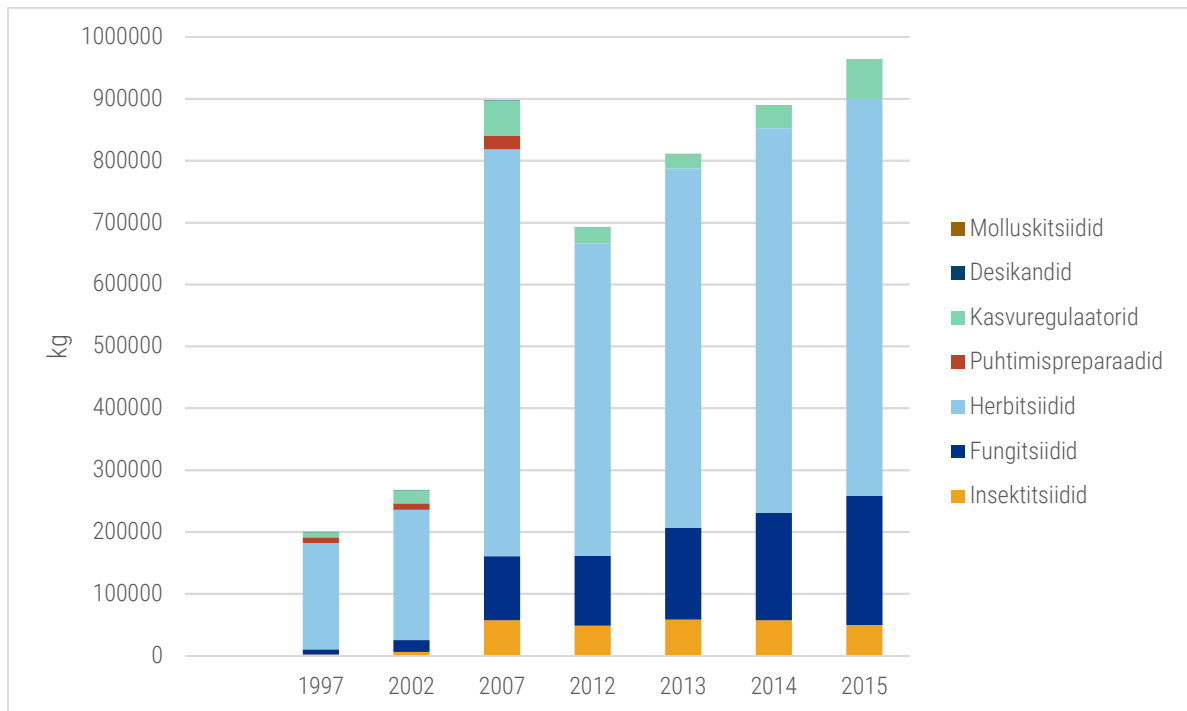
Allikas: Statistikaamet.

Võrreldes 2005. aastaga on põllumajandusmaa hektari kohta kasutatavate taimekaitsevahendite kogus kasvanud üle kahe korra: 2005. aastal kasutati taimekaitsevahendeid põllumajandusmaa hektari kohta 0,4 kg, 2015. aastal aga 0,97 kg (Joonis 5). 2015. aastal moodustasid kõikidest kasutatud taimekaitsevahenditest ligikaudu 66% (640 761 kg) umbrohutõrjevahendid (joonis 6).

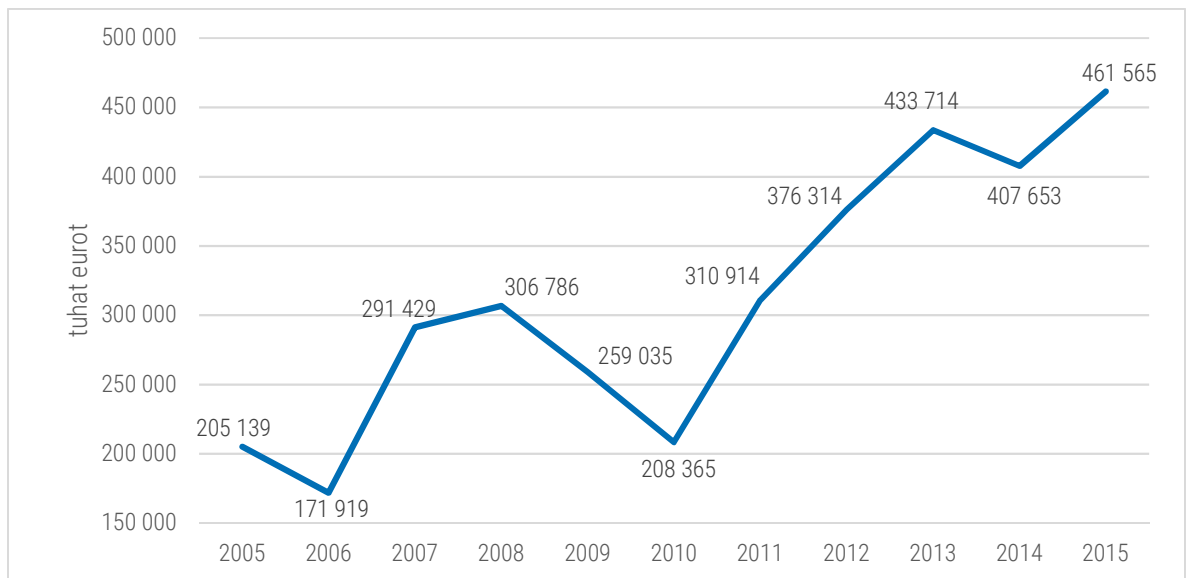
Joonis 5. Taimekaitsevahendite kasutamine (kg) põllumajanduslikes majapidamistes põllumajandusmaa hektari kohta aastal 2005–2015.

Allikas: Statistikaamet.

Joonis 6. Taimekaitsevahendite kasutamine tüübiti põllumajanduslikes majapidamistes aastatel 1997–2015, kg.

Allikas: Statistikaamet.

Joonis 7. Taimekasvatustoodangu väärtus aastatel 2005–2015, tuhat eurot.

Allikas: Statistikaamet.

Statistikaamet ei kogu põllumajanduslikes majapidamistes kasutatavate taimekaitsevahendite andmeid igal aastal vaid iga viie aasta järel lähtuvalt määrusest (EÜ) nr 1185/2009⁵¹. Samuti ei

⁵¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1185/2009, 25. november 2009 „Pestitsiidide statistika“ (25.11.2009). EUR-Lex. Kasutatud 01.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1185>

kogu Statistikaamet andmeid mittepõllumajandusliku kasutamise kohta, kuigi taimekaitsevahendite üldise kasutuskooormuse ja selle muutuste hindamiseks oleks need andmed väga vajalikud.

Järgnevalt on käsitletud taimekaitsevahendite kasutamise hetkeolukorda vastavalt direktiivis 2009/128/EÜ käsitletud teemadele:

- integreeritud taimekaitse (ITK);
- taimekaitsevahendite ladustamine, tühjade pakendite ja kasutamisest järele jäänud jääkide kõrvaldamine;
- taimekaitsevahendite kasutamine avalikus kohas, elamu vahetus läheduses ja metsamaal;
- õhust pitsimine;
- taimekaitsevahendite kasutamine kaitse- ja hoiualadel;
- veekeskkonna kaitse meetmed.

4.2.1.1 Integreeritud taimekaitse (ITK)

ITK põhimõtetele on direktiivi 2009/128/EÜ ja tegevuskava eesmärkide saavutamisel väga oluline roll – aidata vähendada pestitsiididest inimeste tervisele ja keskkonnale tulenevaid riske ja mõju ning saavutada taimekaitsevahendite säästvam kasutamine. ITK põhimõtete rakendamine on alates 2014. aastast professionaalsetele kasutajatele kohustuslik. ITK põhimõtete rakendamise tingimused ja viis on kehtestatud põllumajandusministri 5. novembri 2013. a määrusega nr 62⁵².

Direktiivi 2009/128/EÜ lisas on toodud ITK üldised põhimõtted, mis võimaldavad meetmete valikul arvestada kasvatatavaid taimekuultuure, kohalikke tingimusi, tegevusvaldkonda jne. Seega otsustab professionaalne kasutaja võetava taimekaitsemeetme valiku lähtuvalt tegelikust olukorrast – kui ITK ennetavad meetmed ei andnud soovitud tulemusi, siis rakendatakse tõrjemeetmeid (keemiline, mehaaniline või bioloogiline tõrje). Oluline aspekt ITK põhimõtete juures on taimekaitsevahendite kasutamise õige ajastus ja nende optimaalne kasutamine. Probleemiks on seega otsustamine, kas ja millal on vaja keemilist tõrjet kasutada või kulunorme vähendada. Otsuse langetamisel on abiks infotehnoloogilised lahendused (DSS, inglise keeles *decision support system*), mis võimaldavad taimekaitsevahendite kulunorme reaajas ja täielikult tegelikust olukorrast lähtudes vähendada või pitsimisest sootuks loobuda. Selliseid võimalusi pakuvad näiteks Taani arvutipõhiste nõuandeprogrammide PC-Plant Protection ja NegFry ning PC-P baasil Taani, Poola ning Balti riikide koostöös loodud internetipõhine taimekaitse nõuandesüsteem I-Taimekaitse⁵³, mille taimekaitsemudeleid on ETKI, PMK ja EMÜ teadlaste osalusel alates 1999. aastast põldkatsetes testitud ja arendatud. I-Taimekaitse analüüsib andmeid ja esitab nendest lähtudes erinevaid soovitusi. I-Taimekaitse olemasolu ja võimalused pole tootjate hulgas paraku eriti laialdaselt tuntud. I-Taimekaitse ja võimalikud muud digilahendused vajavad pidevat täiendamist ja arendamist.

Perioodi 2013–2017 tegevuskavas pöörati tähelepanu eelkõige ITK põhimõtete rakendamist toetavate abinõude loomisele: kehtestati ITK rakendamise tingimused ja töötati välja põllukultuuripõhised ITK suunised (kaer, kartul, suvioder, talioder, taliraps ja -rüps, suviraps,

⁵² Põllumajandusministri määrus nr 62 „Integreeritud taimekaitse põhimõtete rakendamise tingimused ja viis“ (5.11.2013). Riigi Teataja. Kasutatud 01.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/107112013006>

⁵³ Internetipõhine taimekaitse nõuandesüsteem I-Taimekaitse. Kasutatud 4.10.2018, <http://itk.etki.ee/>

talirukis, põldhernes, talinisu, suvinisu, kapsas). 2016. aastal tehti rakendusuringute programmi raames uuring, mille tulemusel kaardistati vähelevinud põllukultuuride taimekaitsevahendite kasutamise vajadus ja töötati välja ITK suunised vähelevinud põllukultuuride kohta [maasikas, vaarikas, ploom, must sõstar, punane sõstar, õun, kaalikas, kõrvits, kurk (avamaal ja kasvuhoones), küüslauk, sibul, söögipeet, porgand ja tomat]. Lisaks põllukultuuripõhiste ITK suunistele on PMA veebilehel eraldi välja toodud bioloogilised taimekaitsevahendid⁵⁴, mis on kantud taimekaitsevahendite registrisse.

Koostatud on ITK põhimõtete rakendamise punktisüsteem enesekontrolliks⁵⁵, mille abil saavad tootjad teha enda jaoks selgeks ITK põhimõtete rakendamise ulatuse oma ettevõttes ja tuvastada kitsaskohad. Enesekontrolli punktisüsteemi üldisem eesmärk on soodustada ITK laialdasemat rakendamist.

Taimekaitsetööde kavandamise lihtsustamiseks alustas ETKI 2014. aastal taimekahjustajate leviku seiramist eesmärgiga koguda infot tähtsamate taimehaiguste ja -kahjurite esinemisest. Andmeid kogutakse mai- ning juunikuus iga nädal Eesti erinevatest piirkondadest, info kuvatakse interaktiivsete kaartidena ETKI kodulehel (taimekahjustajate monitooring⁵⁶). Taimekahjustajate leviku hoiatus- ja prognoosisüsteem võimaldab tõrjetööde õigeaegset alustamist, suurendab taimekaitsetööde tõhusust ning aitab vähendada taimekaitsevahendite kasutamist. Hoiatus- ja prognoosisüsteemi arendatakse pidevalt edasi.

ITK-d selgitava teabe kättesaadavuse parandamiseks on koostatud infolehed, mis on kättesaadavad MEM-i⁵⁷, ETKI ja PMA⁵⁸ veebilehtedel.

Taimekasvatuse teadmussiirde pikaajalise programmi üheks tegevusvaldkonnaks on ka ITK, nii näiteks korraldati 2017. a näidispõllul esitluspäev, mille teemaks oli täppisviljelus teraviljadel ja õlikultuuridel ning ITK võtete rakendamine. Programmi raames on ka edaspidi kavas korraldada ITK-teemalisi esitluspäevi taimekasvatuse tegevõtetes.⁵⁹ Samuti toetab ITK rakendamist nõuandesüsteem⁶⁰.

ETKI 2015. aastal põllumajandustootjate seas korraldatud uuringu⁶¹ tulemustest nähtub, et suurem osa Eesti tootjaid rakendab vähemalt teatud ulatuses ITK põhimõtteid ja üldist ITK võtete kasutamise seisuga võib pidada suhteliselt heaks. Kõige parem on olukord ennetavate võtete (viljavaheldus, külvikord jms) kasutamisega. Enamikul tootjatest on ITK võtete ulatuslikumaks rakendamiseks aga arenguruumi; enam tähelepanu vajavate valdkondadena tuuakse välja

⁵⁴ Taimekaitsevahendite registrisse kantud bioloogilised taimekaitsevahendid PMA veebileheküljel. Kasutatud 4.10.2018, <https://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=132&sub2=242>

⁵⁵ Integreeritud taimekaitse rakendamise punktisüsteem enesekontrolliks MEM veebileheküljel. Kasutatud 4.10.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/TAIMETERVIS/i-taimekaitse-punktisüsteem.xls>

⁵⁶ Eesti Taimekasvatuse Instituudi (ETKI) Taimekahjustajate monitooring. Kasutatud 4.10.2018, <http://monitooring.etki.ee/>

⁵⁷ MEM infoleht „Integreeritud taimekaitse“. Kasutatud 11.10.2018, <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/taimekasvatuse/integreeritud-taimekaitse-pohimotted.jpg>

⁵⁸ PMA infoleht „Integreeritud taimekaitse“. Kasutatud 11.10.2018, <https://www.pma.agri.ee/docs/pics/PMA%20Integreeritud%20taimekaitse.pdf>

⁵⁹ Teadmussiirde pikaajalise programmi taimekasvatuse tegevusvaldkonnas raames elluviidavad tegevused. Kasutatud 11.10.2018, <http://taim.etki.ee/tegevustekava>

⁶⁰ MES nõuandeteenistus. Kasutatud, 11.10.2018, <https://www.pikk.ee/>

⁶¹ Uuring „Integreeritud taimekaitse rakendamine põllumajandustootjate seas“ (2015). ETKI. Kasutatud 11.10.2018, <http://www.pikk.ee/upload/files/ITK%20rakendamine.pdf>

nõuandesüsteemi, monitooringu andmete ja ilmaprognooside kasutamist taimekaitsevahendi kasutamise vajaduse üle otsustamiseks, inimeste tervisele ja keskkonnale vähima mõjuga tõhusate taimekaitsevahendite valikut, pestitsiidiresistentsuse vältimist, taimekaitsevahendite kasutamise vajaduse ja tõhususe hindamist pärast kasvuperioodi lõppu.

Vaatamata asjaolule, et ITK rakendamiseks on loodud vajalikud tingimused ning ITK põhimõtete ja alternatiivsete taimekahjustajate tõrjeviiside või -võtete kasutuselevõtuks on välja töötatud lihtsustavad abinõud, vajavad eelnevalt loetletud meetmed siiski pidevat täiendamist ja arendamist. Samuti vajab ITK tõhus rakendamine toetavaid teadus- ja rakendusuuringuid. Teadus- ja rakendusuuringud toetavad ka nõuandesüsteemi.

4.2.1.2 Taimekaitsevahendite ladustamine, tühjade pakendite ja kasutamisest järele jäänud jäätmete kõrvaldamine

Kasutaja peab tähelepanu pöörama kasutamisest järele jäänud taimekaitsevahendite ja paagisegude ning tühjade pakendite kõrvaldamisele. Taimekaitsevahendi hoiuruum peab hoidma ära taimekaitsevahendi sattumise keskkonda. Üksikasjalikud nõuded ja riskide vähendamise meetodid taimekaitsevahendi kasutamise kõikide etappide jaoks on sätestatud põllumajandusministri 29.11.2011. a määruses nr 90 "Taimekaitsevahendite kasutamise ja hoiukoha täpsemad nõuded"⁶² ning põllumajandusministri 20.04.2006. a määruses nr 49 „Taimekaitsevahendite kasutamise, puhastamise, hooldamise ning hoidmise ohutusnõuded“⁶³. 24. septembril 2018. a täpsustati määruse nr 90 muudatusega tühja taimekaitsevahendi pakendi käitlemise nõudeid, mis võimaldab sellist pakendit käsitada kui tavajäädet ning lihtsustab seega jäätmekäitlust.

Eestis tohib kasutada üksnes selliseid taimekaitsevahendeid, mis on saanud taimekaitsevahendi loa ja on kantud taimekaitsevahendite registrisse. Taimekaitsevahendeid, mille luba on aegunud või tühistatud ja mis on seetõttu registrist kustutatud või mis on muutunud kasutuskõlbmatuks, tuleb käsitleda ohtliku jäätmena. Kasutamisest järele jäänud või kasutamiskõlbmatuks muutunud taimekaitsevahendid, sh paagisegud ning registrist kustutatud taimekaitsevahendid, tuleb üle anda ohtlike jäätmekäitlejatele. Taimekaitsevahendite tühjad pakendid tuleb kokku koguda ja viia pakendikäitlejale või tagastada võimalusel turustajale.

PRIA nõuetele vastavuse kontrolli tulemusel aastatel 2013–2017 taimekaitsevahendite hoiuruumi ja hoiustamist puudutavaid rikkumisi ei leitud, erinevatel aastatel kontrolliti nõude täitmist kokku 144–184 põllumajandustoetuse taotlejate juures.

4.2.1.3 Taimekaitsevahendite kasutamine avalikus kohas, elamu vahetus läheduses või metsamaal

Lisaks põllumajandusele kasutatakse taimekaitsevahendeid ka metsanduses, koduaedades ja avalikes kohtades (trammi-, raud- ja maanteed, spordi- ja puhkealad, pargid ja aiad), aga samuti elamute ja avalike hoonete vahetus läheduses.

Taimekaitsevahendi nõuetele mittevastava kasutamisega võib kaasneda risk ja oht inimesele ja keskkonnale, mistõttu on avalikes kohtades taimekaitsevahendi kasutamise õigus üksnes

⁶² Põllumajandusministri määrus nr 90 „Taimekaitsevahendi kasutamise ja hoiukoha täpsemad nõuded“ (29.11.2011). Kasutatud 11.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/119052015002?leiaKehtiv>

⁶³ Põllumajandusministri määrus nr 49 „Taimekaitsevahendite kasutamise, puhastamise, hooldamise ning hoidmise ohutusnõuded“ (20.04.2006). Kasutatud 11.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/103052013005?leiaKehtiv>

professionaalsel kasutajal, kes on eelnevalt läbinud taimekaitsekoolituse ja omab seega piisavalt teadmisi taimekaitsevahendi kasutamise ja seonduvate riskide ohjamise kohta.

2018. aastal muudeti põllumajandusministri 29. novembri 2011. aasta määrust nr 90 „Taimekaitsevahendi kasutamise ja hoiukoha täpsemad nõuded“⁶⁴; selle järgi tuleb avalikus kohas, korterelamu vahetus läheduses või metsamaal taimekaitseteid tehes paigaldada hoiatussildid, kui kasutatakse tööooteajaga taimekaitsevahendeid, vältida rajatise või muude objektide saastamist ning teha taimekaitseteid ilma kõrvaliste inimeste juuresolekuta. Seejuures on linnas ja muus asulas, samuti mujal elamute vahetus läheduses lubatud taimekaitseteid teha üksnes juhul, kui taimehaigusi ja -kahjureid või umbrohtu ei ole võimalik tõrjuda agrotehniliste ega muude meetmetega. Selle eelduseks on muu hulgas ka piisava teabe olemasolu nii madalama riskiastmega taimekaitsevahendite kui ka bioloogilise tõrje meetodite kohta. Mitteprofessionaalsetele taimekaitsevahendite kasutajatele on PMA koostanud ja levitanud mitmeid infolehti⁶⁵.

4.2.1.4 Õhust pritsimine

Eestis kehtib üldine õhust pritsimise keeld, erandeid ei võimaldata ka edaspidi.

4.2.1.5 Taimekaitsevahendite kasutamine kaitse- ja hoiualadel

Taimekaitsevahendite kasutamise piirangud kaitseala piiranguvööndis ja hoiualal on kehtestatud looduskaitseseadusega⁶⁶. Kaitseala sihtkaitsevööndis on majandustegevus keelatud. Kaitseala piiranguvööndis on taimekaitsevahendi ja biotsiidi kasutamine üldjuhul keelatud. Lubatud on see juhul, kui taimekaitsevahendi kasutamine on konkreetsetes kaitse-eeskirjas eraldi sätestatud. Hoiualal, mis moodustatakse loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati, ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab taimekaitsevahendite kasutamise kavandamise korral esitama hoiuala valitsejale teatise. Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi ning see tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist.

PRIA nõuetele vastavuse kontrolli tulemusel tuvastati kaitse- ja hoiualadel aastatel 2013–2017 kokku kaks rikkumist (vastavalt 2015. ja 2016. aastal), kus taimekaitsevahendit kasutati kaitseala sihtkaitse- või piiranguvööndis asuval põllul, kus taimekaitsevahendite kasutamine oli keelatud (Tabel 1).

⁶⁴ Põllumajandusministri määrus nr 90 „Taimekaitsevahendi kasutamise ja hoiukoha täpsemad nõuded“ (29.11.2011). Kasutatud 11.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/119052015002?leiaKehtiv>

⁶⁵ Infolehed mitteprofessionaalsetele taimekaitsevahendite kasutajatele „[Taimekaitse koduaias](#)“, „[Tunne end ümbritsevaid kemikaale](#)“, „[Taimekaitsevahendid – kui võtta, siis millist võtta?](#)“. Kasutatud 12.10.2018.

⁶⁶ Looduskaitseseadus (21.04.2004). Riigi Teataja. Kasutatud 19.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/126012018010?leiaKehtiv>

Tabel 1. Nõuetele vastavuse taimekaitset puudutavate nõuete kontrolli tulemused kaitse- ja hoiualadel aastatel 2013–2017.

Aasta	Kontrollitud taotlejaid	Rikkumisi
2013	241	0
2014	219	0
2015	215	1
2016	193	1
2017	184	0

Allikas: PRIA

4.2.1.6 Veekeskonna kaitse meetmed

Veepoliitika raamdirektiiv (2000/60/EÜ)⁶⁷ nägi ette tagada pinnavee hea ökoloogiline seisund ja vee hea kvaliteet aastaks 2015⁶⁸. Direktiiv 2013/39/EL kehtestab piirväärtused muude ohtlike ainete kõrval ka mõnede taimekaitsevahendite sisaldusele pinnavees.

Veekeskonna kaitse riiklikud meetmed on kehtestatud veeseadusega⁶⁹. Allikate ja karstilehtrite ümbruses on veepiirist või karstilehtrite servast 10 meetri (nitraaditundliku ala puhul 50 meetri) ulatuses taimekaitsevahendite kasutamine keelatud. Vee kaitsmiseks hajureostuse eest on veekogu kaldaalal moodustatud veekaitsevöönd. Veekaitsevööndi ulatus on Läänemerel, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel 20 meetrit, teistel järvedel, veehoidlatel, jõgedel, ojadel, allikatel, peakraavidel ja kanalitel ning maaparandussüsteemide eesvooludel 10 meetrit, maaparandussüsteemide eesvooludel valgalaga alla 10 km² üks meeter. Üldjuhul on taimekaitsevahendite kasutamine veekaitsevööndis keelatud, erandjuhul võib veekaitsevööndis taimekaitsevahendeid kasutada üksnes taimehaiguste ja kahjurite puhanguliste kollete likvideerimise korral ning seda igakordse Keskkonnaameti loa alusel. Täiendava suurusega puhvertsooni saab ette näha taimekaitsevahendi kasutamistingimustes, mille vajadus määratakse kindlaks PMA poolt läbiviidava taimekaitsevahendi loa menetluse käigus.

Keskkonnaministri 29. detsembri 2009. a määrus nr 75 „Põhjaveekogumite moodustamise kord ja nende põhjaveekogumite nimestik, mille seisundiklass tuleb määrata, põhjaveekogumite seisundiklassid, põhjaveekogumite seisundiklassidele vastavad keemiliste näitajate väärtused ja koguseliste näitajate tingimused, põhjavee kvaliteedi piirväärtused, põhjavee saasteainesisalduse läviväärtused ning põhjaveekogumi seisundiklassi määramise kord“⁷⁰ seab eesmärgiks tagada põhjavee kaitse põhjavee seisundi hindamise kaudu ning põhjaveekogumite seisundiklasside määramise viisil, mis võimaldab veekaitsemeetmete tõhusat planeerimist ja rakendamist. Määruse kohaselt on põhjavee saasteainete piirväärtused järgmised.

⁶⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/60/EÜ millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik (23.10.2000). EUR-Lex. Kasutatud 19.10.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32000L0060>

⁶⁸ Pikendatud aastani 2027.

⁶⁹ Veeseadus (11.05.1994). Riigi Teataja. Kasutatud 19.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072017050?leiaKehtiv>

⁷⁰ Keskkonnaministri määrus nr 75 „Põhjaveekogumite moodustamise kord ja nende põhjaveekogumite nimestik, mille seisundiklass tuleb määrata, põhjaveekogumite seisundiklassid, põhjaveekogumite seisundiklassidele vastavad keemiliste näitajate väärtused ja koguseliste näitajate tingimused, põhjavee kvaliteedi piirväärtused, põhjavee saasteainesisalduse läviväärtused ning põhjaveekogumi seisundiklassi määramise kord“ (29.12.2009). Riigi Teataja. Kasutatud 19.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072016002?leiaKehtiv>

Tabel 2. Põhjaveett ohustavate saasteainete kvaliteedi piirväärtused.

Pestitsiidide toimeained, sealhulgas nende metaboliidid, lagunemis- ja reaktsioonisaadused*	0,1 µg/l
	0,5 µg/l (kokku**)

* Pestitsiidid tähendavad taimekaitsevahendeid ja biotsiide vastavalt Euroopa Liidu Nõukogu direktiivi 91/414/EMÜ taimekaitsevahendite turuleviimise kohta (EÜT L 230, 19.8.1991, lk 1–32) artiklis 2 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/8/EÜ, mis käsitleb biotsiidide turuleviimist (EÜT L 123, 24.4.1998, lk 1–63), artiklis 2 määratletule.

** „Kokku“ tähendab kõigi seire käigus tuvastatud ja kvantifitseeritud pestitsiidide, sealhulgas nende metaboliidide, lagunemis- ja reaktsioonisaaduste koguste summat.

Keskkonnaministri 30. detsembri 2015. a määrus nr 77 „Prioriteetsete ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete nimistu, prioriteetsete ainete, prioriteetsete ohtlike ainete ja teatavate muude saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused ning nende kohaldamise meetodid, vesikonnaspetsiifiliste saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused, ainete jälgimisnimekiri“⁷¹ kehtestab prioriteetsete ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete nimistu, prioriteetsete ainete, prioriteetsete ohtlike ainete ning teatavate muude saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused ning nende kohaldamise meetodid pinnaveekogumite keemilise seisundi hindamiseks. Määrus kehtestab muu hulgas vesikonnaspetsiifiliste saasteainete piirväärtuse pinnavees, sh 11 taimekaitsevahendile (0,1 µg/l).

Põhjavees on taimekaitsevahendite jääkide summa piirväärtus 0,5 µg/l, pinnaveele ei ole taimekaitsevahendite jääkide summa piirväärtust kehtestatud.

EKUK korraldas Keskkonnaministeeriumi tellimusel 2016.–2017. aastal uuringu⁷², mille eesmärk oli selgitada ja kaardistada taimekaitsevahendite jääkide esinemine ja sisaldus kõigi maakondade põllumajanduskoormuse suhtes esinduslikes pinna- ja põhjavee kogumites. Uuringutulemuste tõlgendamisel võeti piirväärtuste puhul aluseks ülalmainitud keskkonnaministri määrused.

Kokku võeti 137 proovi, taimekaitsevahendite jääke leiti 39 proovivõtupunktist. Kokku leiti 49 aine jääke. Kõige enam leiti kloridasoon-desfenüüli, AMPA, glüfosaadi, metasakloori ja tebukonasooli jääke. Kloridasoon-desfenüüli päritolu on seejuures ebaselge, kuna kloridasooni sisaldavaid taimekaitsevahendeid ei ole Eestis turule lubatud ja ühtegi toodet Eestis ei müüda, küll aga oli see Euroopa Komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 540/2011 alusel lubatud Euroopa turule kuni 31.12.2018. Kloridasoon-desfenüüli päritolu ja esinemise põhjusi tuleb edaspidi täiendavalt uurida.

Uuringu autorite hinnangul ei saa taimekaitsevahendite kasutamisest tulenevat kahjulikku mõju vee kvaliteedile langetada üksnes nende kasutamise piiramisega, vaid tuleb arvestada laiemalt alade geomorfoloogiat (sh põhjavee kaitstus, kalded, tekstuur) nii taimekaitsevahendite põllumajanduslikus kui ka mittepõllumajanduslikus kasutuses. Ühtlasi leitakse, et veeseaduse kehtestatud piirangud põllumajandusreostuse vähendamiseks on piisavad, kuid oluline on tagada nende järgimine.

⁷¹ Keskkonnaministri 30. detsembri 2015. a määrus nr 77 „Prioriteetsete ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete nimistu, prioriteetsete ainete, prioriteetsete ohtlike ainete ja teatavate muude saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused ning nende kohaldamise meetodid, vesikonnaspetsiifiliste saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused, ainete jälgimisnimekiri“ (30.12.2015). Riigi Teataja. Kasutatud 19.10.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/108012016010?leiaKehtiv>

⁷² Uuring „Taimekaitsevahendite jääkide sisalduse ja dünaamika pinna- ja põhjavees“ (2018). EKUK. Kasutatud 19.10.2018, https://www.envir.ee/sites/default/files/taimekaitsevahendite_jaakide_sisalduse_ja_dunaamika_uuring_pinna-ja_pohjavees_2018.pdf

4.2.1.7 Järelevalve

Riiklikku järelevalvet teevad Põllumajandusamet (PMA) ning Veterinaar- ja Toiduamet (VTA).

PMA mitmeaastased kontrolliplaanid hõlmavad taimekaitsevahendite jae- ja hulgimüügikohtade üle tehtavat järelevalvet. Vajadusel võetakse turustatavatest taimekaitsevahenditest proovid ja analüüsitakse tulemuste vastavust nõuetele. Samuti kontrollitakse põllumajandustootjaid ja teisi lõppkasutajaid. Alates 2014. a juurutab PMA taimekaitsevahendite kasutamise järelevalves tegeliku kasutamise ajal põhinevat kontrolli. Selleks on võetud kasutusele taimekaitsetööde seire intensiivsel taimekaitsetööde tegemise ajal ning seire käigus kontrollitakse tuvastatud töödel nõuetest kinnipidamist. Seire planeeritakse taimekaitsetööde kõrgajale (mai–juuni – umbrohutõrje, maakirbu tõrje rapsil; juuli – taimekaitsetööd õitsval taimikul; september–oktoober – glüfosaadi kasutamine, varahommik või hilisõhtu). Ülevaated erinevatel aastatel teostatud järelevalvetoimingutest ja menetlustest on leitavad PMA tegevuskava aruannetest⁷³.

PMA on viimase viie aasta jooksul viinud aastas läbi keskmiselt ligikaudu 1000 taimekaitsevahendite turustamise ja kasutamisega seotud järelevalvemenetlust. Tuvastatud rikkumiste osakaal on sel perioodil jäänud 1% ja 4,8% vahele, 2017. aastal oli rikkumiste osakaal 3%⁷⁴. Turustamisega seoses on peamised rikkumised olnud järgmised:

- toodetel on valed etiketid, etiketil vale informatsioon;
- turustuskohas puudub müüjal taimekaitsetunnistus;
- registris on turustuskoha kohta väär informatsioon;
- müüakse aegunud etikettidega taimekaitsevahendeid;
- müüakse taimekaitsevahendeid, mida pole lubatud turule tuua.

Kasutamisega seoses peamised rikkumised on põlluraamatu ebakorrektnete täitmise, õitsvate taimede pritsimine, suure tuulega pritsimine, taimekaitsevahendi kasutamine taimekultuuridel, millel seda kasutada ei ole lubatud, taimekaitsetunnistuse puudumine.

Taimekaitsevahendite jääkide riikliku seireprogrammi eesmärk on vältida taimekaitsevahendite jääkide lubatust kõrgema taseme esinemist toidus. Võimalike tekkivate riskide vältimiseks on ELis kehtestatud lubatud taimekaitsevahendite jääkide piirnormid (MRL, inglise keeles *maximum residue level*, maksimaalne lubatud jäägi kogus toidus), mis on leitavad ELi taimekaitsevahendite jääkide andmebaasist⁷⁵. Seireprogrammi käigus võetakse proove pistelise kontrolli põhimõttel, keskendudes eelkõige sellisele toodangule, milles on eelnevalt taimekaitsevahendite jääke avastatud või mille kohta on saanud hoiatus toidu ja sööda alase kiirteavitussüsteemi (RASFF) kaudu. Samuti keskendutakse toodangule, mille tarbimine on Eestis märkimisväärne.

Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmeil⁷⁶ ei sisaldanud 52% aastatel 2007–2014 Eestis toidust võetud proovidest taimekaitsevahendite jääke. 46,4% proovidest sisaldas jääke, mis jäid alla lubatud piirnormi, üle lubatud piirnormi oli 1,6% proovidest. 2016. aastal Eesti päritolu toidust

⁷³ Põllumajandusameti koduleht, tegevuskavade aruanded aastate lõikes. Kasutatud 04.04.2019
<https://www.pma.agri.ee/index.php?id=102&sub=973>

⁷⁴ Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastateks 2013–2017 ülevaate (2018). Kasutatud 12.10.2018,
<https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/tegevuskava-taimekaitsevahendid-2013-ulevaade-2018.pdf>

⁷⁵ Euroopa Liidu taimekaitsevahendite jääkide andmebaas. Kasutatud 12.10.2018, <http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=pesticide.residue.selection&language=EN>

⁷⁶ Taimekaitsevahendite jäägid toidus: 2007 – 2014. aasta kokkuvõte (2015). VTA. Kasutatud 12.10.2018,
https://vet.agri.ee/static/files/1680.TKVJ%20toidus%202007%20-%202014%20seire%20tulemused_2016.pdf

piirnorme ületavaid proove ei tuvastatud⁷⁷. Võrdluseks, Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) 2016. aasta ülevaates „The 2016 European Union report on pesticide residues in food“⁷⁸, kus analüüsiti üle 12 000 proovi 165 toimeaine suhtes, leiti taimekaitsevahendite jääke lubatud tasemel 46% proovidest, 1,7% proovidest ületas lubatud piirnormi.

2017. aastal võttis VTA analüüsideks kokku 334 proovi, uuriti kokku üle 400 erineva taimekaitsevahendi jäägi sisaldust.⁷⁹ Eesti päritolu toidust võetud proovide (214) osakaal kõigis uuritud proovides oli 64%. Nõuetele mittevastavaid proove, milles oli vähemalt ühe taimekaitsevahendi jäägi kogus üle lubatud piirnormi, oli kolm ehk 0,9% kõikidest analüüsitud proovidest, neist üks (0,47%) oli Eesti päritolu (tomat sisaldas tau-fluvalinaadi jääki üle lubatud piirnormi).

4.2.1.8 Kitsaskohad

- Taimekaitsevahendite väärkasutus.
- Taimekaitsevahendite jõudmine mittesihtorganismideni; taimekaitsevahendite jääkide (eriti AMPA, kloridasoon-desfenüül) esinemine pinna- ja põhjavees üle piirnormide.
- Taimekaitsealaseid soovitusi andvad digiteenused pole piisavalt arenenud ega kättesaadavad.
- Teadmised ITKst vajavad pidevat ajakohastamist; ITK-d ei rakendata piisavalt ulatuslikult, näiteks koduaedades.
- Puudub tõhus meetodika ITK rakendamise hindamiseks.

4.2.2 Eesmärgid

TAIMEKAITSEVAHENDITE KASUTAMISEGA KAASNEVAD TERVISE- JA KESKKONNARISKID ON VÄHENENUD. TAGATUD ON TAIMEKAITSEVAHENDITE NÕUETEKOHANE KASUTAMINE NING TÕHUS JÄRELEVALVE. ITK PÕHIMÕTETE RAKENDAMISE LAIENDAMINE

⁷⁷ Blogipostitus teemal „Enamik Euroopas tarbitavast toidust ei sisalda pestitsiidide toimeainete jääke“ (10.08.2018). Maablogi. Kasutatud 12.10.2018, <https://maablogi.wordpress.com/2018/08/10/enamik-euroopas-tarbitavast-toidust-ei-sisalda-pestitsiidide-toimeainete-jaake/>

⁷⁸ Euroopa Toiduohutusameti ülevaade „The 2016 European Union report on pesticide residues in food“ (21.06.2018). EFSA. Kasutatud 12.10.2018, <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2018.5348>

⁷⁹ Veterinaar- ja Toiduameti aruanne „Järelevalve käigus taimekaitsevahendite jääkide sisalduse uurimiseks võetud proovid kaubeldavas, imporditavas ja kodumaises puu-, köögi- ja teraviljas, imiku- ja väikelapsetoidus ning muus toidus 2017. aastal“ (23.04.2018). VTA. Kasutatud 12.10.2018, <https://vet.agri.ee/static/files/2138.TKVJ%202017.a%20proovide%20koondaruanne.pdf>

4.2.2.1 Mõõdikud

Näitaja	Algtase	Sihttase (2023)
Taimekaitsevahendite kasutamisega seotud rikkumiste osakaal tehtud kontrollides (%)	3,9% ⁸⁰	Rikkumiste osakaalu püsimine 5% või alla selle
<i>Allikas: PMA</i>		
ITK põhimõtetele vastamine	100% professionaalsetest taimekaitsevahendite kasutajatest rakendavad ITKd ⁸¹	95% professionaalsetest taimekaitsevahendite kasutajatest rakendavad ITKd ⁸²
<i>Allikas: PMA</i>		

* Täiendav selgitus mõõdikute sihttasemete kujunemisest on lisatud tegevuskava lissasse 2.

4.2.3 Perioodi 2019–2023 tegevused

1. Edendada taimekaitsevahendite ohutut ja optimaalset kasutamist: edendada biotõrje ning taimekaitsevahendite ohutumaid kasutusvõtteid, analüüsida biopreparaatide ning madala riskitasemega toimeainete kasutamist soodustavaid meetmeid.
2. Töötada välja strateegia erilist muret valmistavate toimeainete⁸³ (nt glüfosaat) kasutamise piiramiseks (eelkõige erinevate alternatiivide leidmine ja kasutamise suunamine keskkonnameetmete kaudu).
3. Ajakohastada ja levitada taimekaitsevahendite säästva kasutamise juhendmaterjale (sh kahjustajate taluvuslavedel põhinevad tõrjekriteeriumid, ITK kohta käiv praktiline teave).
4. Arendada säästlikku taimekaitset toetavaid digilahendusi.
5. Tõhustada järelevalvet: teha suuremas mahus etteteatamata kontrollid, arendada PMK jääkide ja saasteainete laboratooriumi analüüsivõimekust, suurendada proovide arvu taimekaitsevahendite jääkide määramiseks, parandada järelevalveasutuste koostööd.
6. Analüüsida veekeskkonna kaitse ja taimekaitsevahendite kasutamisega seotud riskide vähendamise meetmeid; vaadata üle pinnavees esinevate taimekaitsevahendite jääkide piirväärtused.
7. Soodustada põllumajanduspraktikaid, mis vähendavad taimekaitsevahendite negatiivset mõju keskkonnale, nt ÜPP strateegiakava meetmete raames.
8. Soodustada mahetootmist eelkõige intensiivsema põllumajandusega piirkondades, nt ÜPP strateegiakava mahetootmise meetme raames.
9. Teha teadusuuringuid taimekaitsevahendite kasutamise mõjude kohta.
10. Koguda statistilisi andmeid taimekaitsevahendite kasutamise kohta, sh eraldi põllumajandusliku ja mittepõllumajandusliku kasutamise kohta.
11. Arendada taimekahjustajate leviku hoiatus- ja prognoosisüsteemi.
12. Töötada välja ja rakendada ITK rakendamise kontrollisüsteem.
13. Leida lahendused vähelevinud või väikese kasvupinnaga taimekultuuride taimekaitse vajadustele.

⁸⁰ Kuna mõõdiku taseme arvutamiseks on hiljuti võetud kasutusele täpsem meetodika, ei ole antud mõõdiku puhul võimalik algtasemena kasutada viimase viie aasta keskmist nagu üldmõõdikute puhul.

⁸¹ ITK põhimõtetele vastamise osas on algtasemeks 2014 – 2018 aastate keskmine.

⁸² ITK sihttase on 95%, kuna seoses täpsema meetodika välja töötamisega muutub selle järgimise kontroll eeldatavasti täpsemaks.

⁸³ Toimeained, mida kasutatakse suurtes kogustes või, mille keskkonna- ja terviseriskid on kõrgemad.

5 III tegevusvaldkond: seadmed ja seadmete tehniline kontroll

5.1 Hetkeolukord

Taimekaitsetööde tegemise puhul on oluline, et seda tehtaks vastavalt lubatud kasutusnormidele, kahjustamata alasid, mis ei kuulu sihtrühma. Selleks, et taimekaitsevahendite kasutamine oleks võimalikult sihipärane ning risk inimese tervisele ja keskkonnale minimeeritud, on oluline tagada taimekaitsevahendite tehniline korrasolek.

Direktiivist 2009/128/EÜ tuleneb liikmesriikidele kohustus professionaalses kasutuses olevate taimekaitsevahendite tehnilise kontrolli süsteemi kehtestamiseks. Kõik professionaalses kasutuses olevad taimekaitsevahendid pidid esmakordselt olema tehnilise kontrolli läbinud hiljemalt 2016. aasta 26. novembriks. Viidatud tähtajast alates ei tohi taimekaitsevahendi professionaalsed kasutajad kasutada kontrollimata seadmeid. Liikmesriikidele on jäetud võimalused teha erandeid teatavate seadmetüüpide tehnilise kontrolli intervalli osas ning võimalus vabastada käsi- ja selgpritsid tehnilise kontrolli kohustuse alt.

Kasutuses olev taimekaitsevahende peab läbima korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel. Kohaldatakse ka üht erandit: käsi- ja selgpritsid ei kuulu kontrollimisele ning puhtimisvahenditele ja udustitele on ette nähtud pikem tehnilise kontrolli ajavahemik (5 aastat)⁸⁴. Käsi- ja selgpritside tehnilise kontrolli kohustuse alt välja jätmisel on lähtutud asjaolust, et enamik seda tüüpi kasutusel olevatest seadmetest on kuni 2 aastat vanad ega kuuluks meil kehtiva ajavahemiku järgi kontrolli alla. Samuti on probleeme seadmete varuosade kättesaadavusega. Tervise- ja keskkonnanarkside haldamise puhul on võtmetegur siiski pigem kasutaja, mistõttu on kasutajal enesekontrolli kohustus, mis nõuab seadme toimimise regulaarset kontrolli ja vajadusel selle reguleerimist.

Kasutuses olevate taimekaitsevahendite tehnilise kontrolli süsteemi juurutamisega alustati Eestis 2000. aastal. Taimekaitsevahendite katsetamise, ülevaatuse ja tehnilise kontrolli uus, seni kehtiv kord kehtestati põllumajandusministri 29. aprilli 2005. a määrusega⁸⁵. Taimekaitsevahendite tehnilisi kontrole saab teostada füüsiline või eraõiguslik juriidiline isik, kes on taimekaitsevahendiga sätestatud korras selleks volituse saanud. Volituse annab PMA. Lisaks korraldab tehnilisi kontrole ning selle tegemiseks vajalikku täienduskoolitusi ETKI. Tehnilise kontrolli õiguse saanud isikute loetelu on avaldatud PMA veebilehel⁸⁶. Tehnilist kontrolli teostavate inimeste ja ettevõtete arv oli 2018. aasta seisuga järgmine: kontrolli teostas 11 ettevõtjat 18 inimesega.

Praegu läbiviidav taimekaitsevahendite tehniline kontroll põhineb standardil „EVS-EN 13790-1:2005. Põllumajandusmasinad. Taimekaitsevahendid. Kasutuses olevate vahendite ülevaatus“ (osad 1 ja 2), mis muutusid aga kehtetuks alates 02.04.2015.a. Neid asendasid uued standardid, mis jõustati Eesti standarditeks inglise keeles:

⁸⁴ Taimekaitsevahendite § 87 (21.04.2004). Riigi Teataja. Kasutatud 6.11.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122017028?leiaKehtiv>

⁸⁵ Põllumajandusministri määrus „Taimekaitsevahendite korralise tehnilise kontrolli kord“ (29.04.2005). Riigi Teataja. Kasutatud 6.11.2018, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13243297?leiaKehtiv>

⁸⁶ Taimekaitsevahendite tehnilise kontrolli teostajad PMA veebilehel. Kasutatud 6.11.2018, <https://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=132&sub2=249>

- EVS-EN ISO 16122-1:2015. Põllumajandus- ja metsatöomasinad. Kasutusel olevate pritside kontrollimine. Osa 1: Üldine;
- EVS-EN ISO 16122-2:2015. Põllumajandus- ja metsatöomasinad. Kasutusel olevate pritside kontrollimine. Osa 2: Horisontaalpoomiga pritsid;
- EVS-EN ISO 16122-3:2015. Põllumajandus- ja metsatöomasinad. Kasutusel olevate pritside kontrollimine. Osa 3: Pritsid põõsaste ja puude viljadele;
- EVS-EN ISO 16122-4:2015. Põllumajandus- ja metsatöomasinad. Kasutusel olevate pritside kontrollimine. Osa 4: Statsionaarsed ja osaliselt liikuvad pritsid.

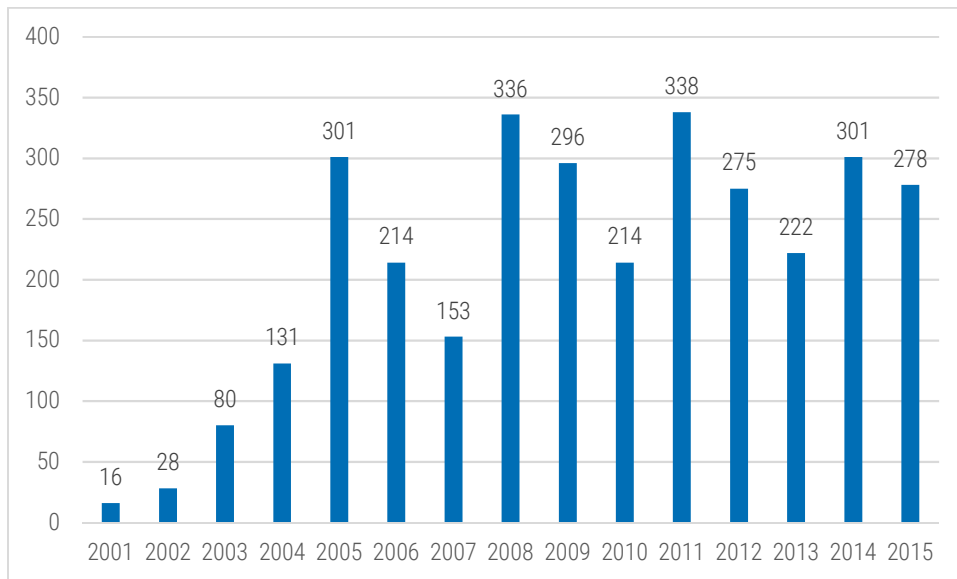
Mainitud standardid puudutavad ainult tavapritse (poompritse). Euroopa Komisjon on andnud Euroopa Standardimiskomiteele (CEN) mandaadi vajalike standardite väljatöötamiseks ka muudele seadmetüüpidele nagu näiteks puhtimisseadmed, kuid seni vastav kontrolli standard endiselt puudub.

ELi õigusaktid ei nõua tehnilise kontrolli tegijate koolitamist, kuid riiklikult on selline nõue Eestis kehtestatud. Nõude kehtestamisel on lähtunud vajadusest tagada kvaliteetse tehnilise kontrolli kättesaadavus. Kokku on aastatel 2001–2015 koolitustel osalenud ning tunnistuse saanud 36 inimest. Koostatud on tehnilise kontrolli korraldamiseks vajalikke koolitusmaterjale, nende kaasajastamine on pidev protsess.

Direktiiv 2009/128/EÜ kutsub liikmesriike üles teises liikmesriigis tehtud tehnilisi kontrole tunnustama (juhul kui ajavahemik ja teised tingimused on samad), aga samas puuduvad selleks täpsemad suunised. Praegu puudub õigusaktides võimalus tunnustada teises liikmesriigis tehtud tehnilisi kontrole. Kuigi tegemist on üksikute juhtumitega, vajab selle õiguslik reguleerimine täiendavat analüüsi.

ETKI koostas 2016. aastal taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli süsteemi analüüsi⁸⁷, mille põhjal teostati aastail 2001–2015 kokku 3183 taimekaitsepritsi tehnilist kontrolli (joonis 8). Aastast 2005 on kontrollitud pritside arv aastas (kolmeaastaste tõusude-languste perioodidega) püsinud ligikaudu 270 juures. ETKI hinnangul on Eestis üle kolme aasta vanuseid pritsi ligi 800, taimekaitsepritsi üldse aga kokku ligi 1100–1200.

⁸⁷ Projekti „Taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli süsteemi analüüs, lõpparuanne (2016). ETKI. Kasutatud 7.11.2018, <https://www.pikk.ee/upload/files/TKseadmete%20tehnilise%20kontrolli%20s%C3%BCsteemi%20anal%C3%BC%C3%BCs.pdf>

Joonis 8. Kontrollitud taimekaitsevahendite arv aastatel 2001–2015.

Allikas: ETKI.

Korras või ebaoluliste puudustega olevaks on tunnustatud 88,3% vahenditest (Tabel 3). See protsent on püsinud aastate jooksul stabiilsena, kuigi uuringu autorite hinnangul on nii tehnilise kontrolli teostajate kui ka taimekaitseinspektorite arvates vahendite tehniline olukord paranenud. Kõrvaldamist vajavate puudustega vahendeid oli 9,7% ja kordusülevaatusele suunati 2% kontrollitud vahenditest.

Tabel 3. Taimekaitsevahendite korrasolek 2001–2015.

Näitaja	Arv	%
Korras või ebaoluliste puudustega vahendid	2810	88,3
Kõrvaldamist vajavate puudustega vahendid	309	9,7
Kordusülevaatusele suunatud vahendid	64	2,0
Kokku	3183	100

Allikas: ETKI

Vahendite peamised puudused olid seotud valdavalt otsakute, puumide ja torude ning voolikute tehnilise seisundiga. Uuringu koostaja arvates on otstarbekas jätkata senise tehnilise kontrolli süsteemi ja protseduuridega, kuid ajakohastada need vastavaks uute, 2015. a aprillist kehtima hakanud standardite nõuetele.

5.1.1 Kitsaskohad

- Taimekaitsevahendite tehnilise kontrolli kord on aegunud.

5.2 Eesmärgid

TAGATUD ON TAIMEKAITSEVAHENDITE TÄNAPÄEVANE TEHNILINE KONTROLL.

5.2.1 Mõõdikud

Näitaja	Algtase (2014-2018 aasta keskmine)	Sihttase (2023)
Ettekirjutused seoses kontrollimata taimekaitse-seadmete kasutamisega (ettekirjutuste osakaal teostatud kontrollides, %)	1,6%	Kontrollimata taimekaitse-seadmete kasutamisega seotud ettekirjutuste osakaal on 5% või alla selle
<i>Allikas: PMA</i>		

* Täiendav selgitus mõõdikute sihttasemete kujunemisest on lisatud tegevuskava lissasse 2.

5.3 Perioodi 2019–2023 tegevused

1. Edendada ja kaasajastada taimekaitse-seadmete tehnilise kontrolli süsteemi, sh ajakohastada tehnilise kontrolli korda; kohandada süsteemi kehtivatele standarditele.
2. Pakkuda tehnilise kontrolli tegijatele järjepidevalt täiendõpet, ajakohastada ühtseid koolitusmaterjale.
3. Leida võimalusi tehnilise kontrolli teostajatele vajalike tänapäevaste mõõteseadmete hankimiseks, nt sobiva ÜPP strateegiakava meetme raames.
4. Analüüsida teises liikmesriigis tehtud tehnilise kontrolli vastastikuse tunnustamise võimalusi.

6 Tegevuskava rakendamine, eesmärkide saavutamise hindamine

Tegevuskava rakendamist, tegevuste planeerimist ja eesmärkide saavutamist jälgib Maaeluministeeriumi poolt kokku kutsutud nõukogu, mille liikmete hulka kuuluvad valdkonna organisatsioonide ja asutuste esindajad. Nõukogul on üksnes nõuandev roll.

Nõukogu koguneb vähemalt kaks korda aastas, vaatab üle tegevuskava täitmise käigus tehtu (tegevuskava rakendamise ülevaade) ja teeb ettepanekuid tegevuste planeerimiseks. Nõukogu jälgib väljatöötatud mõõdikute abil eesmärkide saavutamise taset ja teeb vajadusel ettepanekuid tegevuskava täiendamiseks või muutmiseks.

6.1 Nõukogu peamised ülesanded ja töökord

- Nõukogu koosolek toimub vähemalt kaks korda aastas.
- Nõukogu teeb ettepanekuid konkreetsete tegevuste rakendamiseks vastavaks aastaks.
- Nõukogu jälgib tegevuskava rakendamist ja eesmärkide saavutamist ning teeb vajadusel ettepanekuid tegevuskava muutmiseks.
- Nõukogu teeb ettepanekuid tegevuskava rakendamise hindamiseks vajalike uuringute korraldamiseks ja andmete kogumiseks.
- Nõukogu tegevust korraldab ja nõukogu koosolekut juhatab esimees. Esimehe äraolekul täidab tema ülesandeid aseesimees või volitatud esindaja.
- Nõukogu töövorm on koosolek või vastavalt vajadusele kirjalik protseduur (e-posti teel).
- Nõukogu esimehel on õigus kaasata koosolekule asjakohaste organisatsioonide ja asutuste esindajaid, vastava põhjendatud ettepaneku võib teha ka nõukogu liige.

Eesmärkide saavutamise tagamiseks eraldatakse vahendid Maaeluministeeriumi tegevuskuludest igal aastal vastavalt riigieelarve võimalustele, lisaks on võimalik kasutada erinevate toetusmeetmete (ÜPP strateegiakava) vahendeid. Paljusid eesmärkide täitmiseks vajalikke töid on võimalik teha administratiivselt igapäevase töö käigus ilma lisakuludeta.

Lisa 1. Tegevuskava tegevuste koondülevaade

Tegevusvaldkond	Alavaldkond	Tegevus
I: teadlikkuse tõstmine, koolitus ja nõustamine	3.1.3. Teadlikkuse tõstmine <i>Eesmärk: üldsusele on kättesaadav tasakaalustatud teave taimekaitsevahendite ohutu kasutamise ja taimekaitsevahenditega seotud tervise- ja keskkonnanriskide kohta.</i>	<p>3.1.3.1. Töötada välja pikaajaline kommunikatsiooniplaan, et tõsta teadlikkust taimekaitsest, sh teavitada üldsust taimekaitsevahendite kasutamisest ja sellest tingitud ohtudest ning mõjust inimeste tervisele ja keskkonnale.</p> <p>3.1.3.2. Parandada teadlikkust ITK-st, sh kemikaalivabadest alternatiividest taimekahjustajate tõrjeks.</p> <p>3.1.3.3. Järgepidevalt avaldada ja ajakohastada taimekaitse valdkonda käsitlevat teavet (sh uuendada MEMi, PMA, ETKI, PMK, ja MESi nõuandeteenistuse veebilehti), sh taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava raames tehtud tööst ja saavutatud tulemustest.</p> <p>3.1.3.4. Teavitada kohalikke omavalitsusi võimalustest reguleerida taimekaitsevahendite kasutamist kohalikul tasandil (nt liitumine pestitsiidivabade linnade ja piirkondade võrgustikuga).</p> <p>3.1.3.5. Teha terviklik uuring taimekaitsealasest teadlikkusest, mis hõlmaks laiemat üldsust, nii professionaalseid kui ka mitteprofessionaalseid kasutajaid.</p>
	3.2.3. Koolitus ja nõustamine <i>Eesmärk: taimekaitsevahendite turustajad, professionaalsed kasutajad ja nõustajad on läbinud ühtlase tasemega ajakohastel teadmistel põhineva taimekaitsevahendite säästlikku kasutamist toetava nõustamisteenus kättesaadavus.</i>	<p>3.2.3.1. Ajakohastada taimekaitsevahendite koolituse korraldajate teadmisi, sh uuendada ja ajakohastada taimekaitsevahendite koolituse korraldamiseks vajalikke õppematerjale.</p> <p>3.2.3.2. Teha selgeks täpne koolitusvajadus ja korraldada saadud teabe alusel regulaarseid koolitusi taimekaitsevahendite turustajatele, professionaalsetele kasutajatele ja nõustajatele.</p> <p>3.2.3.3. Tagada sõltumatu nõuandeteenus kättesaadavus (alus nõustamisteenus arendamisel).</p> <p>3.2.3.4. Analüüsida mitteprofessionaalsetele kasutajatele e-koolituste korraldamise võimalusi ja vajadusel süsteem välja töötada.</p>
II: taimekaitsevahendite turustamine ja säästev kasutamine	4.1.3. Taimekaitsevahendite turustamine <i>Eesmärk: turustatavate taimekaitsevahendite kvaliteedi ja ohutuse üle on tagatud kontroll ning ennetatakse loata taimekaitsevahendite turule jõudmist.</i>	4.1.3.1. Hinnata ja määrata kindlaks Eestis loa saanud taimekaitsevahendite riskitase
		4.1.3.2. Teha järelkontroll taimekaitsevahendite loas määratud tingimustele (taimekaitsevahendite etikettide ümberhindamine).
		4.1.3.3. Soodustada biopreparaatide ning madala riskitasemega toimeainete registreerimist.
		4.1.3.4. Analüüsida jaemüügis mitteprofessionaalsetele kasutajatele mõeldud taimekaitsevahendite müügikitsenduste vajalikkust.
		4.1.3.5. Järelevalveasutuste koostöö arendamine.
		4.1.3.6. Tõsta taimekaitsevahendite jae- ja edasimüüjate teadlikkust turul olevate taimekaitsevahenditega seotud muudatustest.

Tegevusvaldkond	Alavaldkond	Tegevus
	<p>4.2.3. Taimekaitsevahendite säästev kasutamine <i>Eesmärk: taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevad tervise- ja keskkonnariskid on vähenenud. Tagatud on taimekaitsevahendite nõuetekohane kasutamine ning tõhus järelevalve. Rakendatakse ITK põhimõtteid.</i></p>	<p>4.1.3.7. Teha teavitustööd illegaalsete või võltsitud taimekaitsevahendite kaubanduse ning e-kaubandusega seotud ohtude ennetamiseks.</p> <p>4.2.3.1. Edendada taimekaitsevahendite ohutut ja optimaalset kasutamist: edendada biotõrje ning taimekaitsevahendite ohutumaid kasutusvõtteid, analüüsida biopreparaatide ning madala riskitasemega toimeainete kasutamist soodustavaid meetmeid.</p> <p>4.2.3.2. Töötada välja strateegia erilist muret valmistavate toimeainete (nt glüfosaat) kasutamise piiramiseks (eelkõige erinevate alternatiivide leidmine ja kasutamise suunamine keskkonnameetmete kaudu).</p> <p>4.2.3.3. Ajakohastada ja levitada taimekaitsevahendite säästva kasutamise juhendmaterjale (sh kahjustajate taluvuslävadel põhinevad tõrjekriteeriumid, ITK kohta käiv praktiline teave).</p> <p>4.2.3.4. Arendada säästlikku taimekaitset toetavaid digilahendusi.</p> <p>4.2.3.5. Tõhustada järelevalvet: teha suuremas mahus etteteatamata kontrollid, arendada PMK jääkide ja saasteainete laboratooriumi analüüsivõimekust, suurendada proovide arvu taimekaitsevahendite jääkide määramiseks, parandada järelevalveasutuste koostööd.</p> <p>4.2.3.6. Analüüsida veekeskkonna kaitse ja taimekaitsevahendite kasutamisega seotud riskide vähendamise meetmeid; vaadata üle pinnavees esinevate taimekaitsevahendite jääkide piirväärtused.</p> <p>4.2.3.7. Soodustada põllumajanduspraktikaid, mis vähendavad taimekaitsevahendite negatiivset mõju keskkonnale, nt ÜPP strateegiakava meetmete raames.</p> <p>4.2.3.8. Soodustada mahetootmist eelkõige intensiivsema põllumajandusega piirkondades, nt ÜPP strateegiakava mahetootmise meetme raames.</p> <p>4.2.3.9. Teha teadusuuringuid taimekaitsevahendite kasutamise mõjude kohta.</p> <p>4.2.3.10. Koguda statistilisi andmeid taimekaitsevahendite kasutamise kohta, sh eraldi põllumajandusliku ja mittepõllumajandusliku kasutamise kohta.</p> <p>4.2.3.11. Arendada taimekahjustajate leviku hoiatus- ja prognoosisüsteemi.</p> <p>4.2.3.12. Töötada välja ja rakendada ITK rakendamise kontrollisüsteem.</p> <p>4.2.3.13. Leida lahendused vähelevinud või väikese kasvupinnaga taimekultuuride taimekaitse vajadustele.</p>

Tegevusvaldkond	Alavaldkond	Tegevus
III: taimekaitse- seadmed ja seadmete tehniline kontroll <i>Eesmärk: tagatud on taimekaitseseadmete tänapäevane tehniline kontroll.</i>	–	5.3.3.1. Edendada ja kaasajastada taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli süsteemi, sh ajakohastada tehnilise kontrolli korda; kohandada süsteemi kehtivatele standarditele. 5.3.3.2. Pakkuda tehnilise kontrolli tegijatele järjepidevalt täiendõpet, ajakohastada ühtseid koolitusmaterjale. 5.3.3.3. Leida võimalusi tehnilise kontrolli teostajatele vajalike tänapäevaste mõõteseadmete hankimiseks, nt sobiva ÜPP strateegiakava meetme raames. 5.3.3.4. Analüüsida teises liikmesriigis tehtud tehnilise kontrolli vastastikuse tunnustamise võimalusi.

Lisa 2. Mõõdikud tegevuskava eesmärkide hindamiseks⁸⁸

Eesmärk	Mõõdik	Algtase	Sihttase (2023)
Üldine eesmärk: vähendada taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevaid riske tervisele ja keskkonnale	Pestitsiidide jääkide piirväärtust ületavate põhjaveeseirejaamade osakaal NTA-I (%) <i>Allikas: KAUR⁸⁹</i>	19,7%	Põhjaveeseirejaamade, milles on tuvastatud piirnormide ületusi, osakaalu püsimine alla 10%
	Piirnormi ületavate taimekaitsevahendite jääkidega proovide osakaal Eesti päritolu toidus (%) <i>Allikas: VTA/PMA⁹⁰</i>	0,5%	Eesti päritolu toidus piirnorme ületavate proovide osakaalu püsimine alla 1%
	Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas (keskmine toimeainete jääkide arv ühes proovis) <i>Allikas: PMK⁹¹</i>	4,7 erinevat toimeainet ühes proovis	Alla 5 erineva toimeaine ühes proovis
	Taimekasvatuse valdkonna töökeskkonnas juhtunud tööõnnetuste ja kutsehaiguste arv <i>Allikas: TI</i>	0	Taimekaitse valdkonna tööõnnetuste ja kutsehaiguste puudumine
Alavaldkond: taimekaitsevahendite turustamine Turustatavate taimekaitsevahendite kvaliteedi ja ohutuse üle on tagatud kontroll ning ennetatakse loata taimekaitsevahendite turulejõudmist	Taimekaitsevahendite turustamisega seotud rikkumiste osakaal tehtud kontrollidest (%) <i>Allikas: PMA</i>	4,2%	Rikkumiste osakaalu püsimine alla 5%

⁸⁸ Teadlikkuse tõstmise, koolituse ja nõustamise tegevusvaldkonna puhul pole mõõdikuid määratletud, kuna see tegevusvaldkond toetab teisi valdkondi ja tegevuste mõju avaldub teiste valdkondade mõõdikute kaudu.

⁸⁹ Andmed on edastatud Keskkonnaagentuuri poolt ning arvatud riikliku keskkonnaseire andmete alusel.

⁹⁰ Saasteainete uuringud toidus. VTA. Kasutatud 09.04.2019, <https://vet.agri.ee/?op=body&id=819>

⁹¹ Eesti maaelu arengukava hindamiseks tehtud uuringute aruanded - <http://pmk.agri.ee/mak/aruanded-2014-2020/>

Eesmärk	Mõõdik	Algtase	Sihttase (2023)
Alavaldkond taimekaitsevahendite säästev kasutamine Taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevad tervise- ja keskkonnariskid on vähenenud. Tagatud on taimekaitsevahendite nõuetekohane kasutamine ning tõhus järelevalve. Rakendatakse ITK põhimõtteid	Taimekaitsevahendite kasutamisega seotud rikkumiste osakaal tehtud kontrollidest (%) <i>Allikas: PMA</i>	3,9%	Rikkumiste osakaalu püsimine alla 5%
	ITK põhimõtetele vastamine <i>Allikas: PMA</i>	100%	95% professionaalsetest taimekaitsevahendite kasutajatest rakendavad ITK-d ⁹²
Valdkond: taimekaitseseadmed ja seadmete tehniline kontroll Tagatud on taimekaitseseadmete tänapäevane tehniline kontroll	Ettekirjutused seoses kontrollimata taimekaitseseadmete kasutamisega (ettekirjutuste osakaal teostatud kontrollidest, %) <i>Allikas: PMA</i>	1,6%	Kontrollimata taimekaitseseadmete kasutamisega seotud ettekirjutuste osakaal on alla 5%

Tegevuskava mõõdikute osas peab arvesse võtma, et arvandmete kõikumine kolme või nelja protsendipunkti ulatuses ei näita oma olemuselt olukorra paranemist ega halvenemist. Näiteks seadmete kontrolli mõõdiku puhul hõlmab 2% ja 5% vahe (sõltuvalt sellest, kui palju konkreetset aastal seadmeid kontrolliti) vaid 3-4 taimekaitseseadet. Sellise väikese hulga rikkumiste lisandumine või vähenemine ei peegelda oma olemuselt valdkonna sekkumiste tõhusust. Seetõttu on osadele mõõdikutele sihttase määratud algtasemest suuremaks, mis näitab ära planeeritud tegevuste tõhususe ning võimaliku vajaduse planeerida olukorda parendavaid täiendavaid tegevusi.

Kuna mõõdikute „taimekaitsevahendite turustamisega seotud rikkumiste osakaal“ ja „taimekaitsevahendite kasutamisega seotud rikkumiste osakaal“ taseme arvutamiseks on hiljuti võetud kasutusele täpsem meetodika, ei ole antud mõõdiku puhul võimalik algtasemena kasutada viimase viie aasta keskmist nagu teiste mõõdikute puhul. Antud mõõdikute algtasemeks on aastate 2017-2018 keskmine.

⁹² ITK sihttase on 95%, kuna seoses täpsema meetodika välja töötamisega muutub selle järgimise kontroll eeldatavasti täpsemaks.